Халқ зиёлилари рўзномаси

Маърифат

معرفت

MARİFAT

1931 йил 4 июлдан чиқа бошлаган

1992 ЙИЛ 31 ОКТЯБРЬ, ШАНБА

№ 90 (6586). Баҳоси 1 сўм 50 тийин.

МАНГУЛИККА ДАХЛДОР ИНСОН

ЎЗБЕКИСТОН КИНОЧИЛАР УЙИДА «ШАРОФ РАШИДОВ — ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМ-МАЪРИФАТ ВА МАДАНИЯТ ҲОМИЙСИ» МАВЗУИДА ХОТИРА ЙИҒИЛИШИ БЎЛИБ ЎТДИ.

Яхшидан боғ қолади, дейди халқимиз. Бугунги кунда таваллуд топганининг 75 йиллиги кенг нишонланаётган ўзбек элининг асл фарзандларидан бири, буюк давлат ва жамоат арбоби, таниқли ёзувчи Шароф Рашидов ҳам эл-юртга қилган катта хизматлари, Ўзбекистонни гуллаб-яшнатишдаги беқиёс ишлари, илм-фан ва адабиётга кўрсатган ғамхўрликлари, халқаро аҳамиятга молик тинчлик ва халқлар ўртасида дўстликни мустаҳкамлашга қаратилган йирик тадбирларни ташкил этишдаги жонкуярлиги билан тарихда мангуликка даҳлдор излар қолдирди. Мустақил Ўзбекистон Республикасини жаҳоннинг юзлаб давлатлари тан олаётган айни кунларда эл севиб, отахонимиз деб атаган Шароф Рашидовнинг қолдирган ана шу ўчмас излари замондошлари хотирасида биллур мисол жилоланиб, суҳбатларда ажойиб қадриятлар сифатида намоён бўлмоқда.

Ўзбекистон Киночилар уйида 27 октябрь куни ўтказилган «Шароф Рашидов — Ўзбекистонда илм-маърифат ва маданият ҳомийси» мавзуидаги хотира йиғилишида ҳам буюк давлат арбоби ва таниқли ёзувчининг эндиликда тарих бўлиб қолган, замондошлари қалбига меҳр бўлиб сингган инсоний фаолияти қирралари ёдга олинди. Бу йиғинни Ўзбекистон Республикаси Фалсафа, Педагогика, Тарихий ва маданий ёдгорликларни муҳофаза қилиш жамиятлари, Ўзбекистон Республикаси Илм-маърифат, Кинематографчилар, Ёзувчилар, Рассомлар, Театр арбоблари, Меъморлар уюшмалари, Тошкент давлат дорилфунуни, Ўзбекистон Фанлар академиясининг И. М. Мўминов номидаги Фалсафа ва ҳуқуқ институти биргаликда ташкил этдилар. Бундан мақсад мангуликка дахлдор инсоннинг фаолиятига чуқур назар солиб, унинг ҳаёти сабоқлари ҳақида кенг фикр юргизиш, атоқли шахснинг Ўзбекистон ҳаётида тутган ўрнига маълум даражада чинакам баҳо беришдир.

— Ўзбек халқининг асл фарзанди Шароф Рашидов бутун ҳаёти ва онгли фаолиятини эл-юрт ишига бахшида этган атоқли раҳбарлардандир, — деди хотира йиғинини кириш сўзи билан очган Ўзбекистон Республикаси Фалсафа жамияти президенти, фалсафа фанлари доктори, профессор С. Ш. Шермуҳамедов. — У раҳбарлик қилган даврда республика халқ хўжалиги ҳар томонлама юксалди, саноат, қишлоқ хўжалиги, фан ва маданият равнақ топди, саноатнинг янги тармоқлари вужудга келди. Пахта етиштириш қарийб икки баробарга кўпайди. Фан ва маданият юксалди, халқлар дўстлигини мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга молик тадбирлар амалга оширилди. Буларнинг ҳамма-ҳаммасида Шароф Рашидовнинг моҳир раҳбарлиги, ташкилотчилиги. фидойилиги намоён бўлди. Шу сабабли ҳам буюк сиймонинг хотираси ҳар бир ўзбекистонликнинг қалбидан мангуликка жой олди. Бугун биз Ш. Р. Рашидов таваллудининг 75 йиллигини нишонлар эканмиз, замондошимиз бўлган буюк инсон яратган мактабга яна бир нигоҳ ташлаб, унутилмас қадрият сифатида уни баҳолаймиз ва эъзозлаймиз.

Йиғилишда биринчи бўлиб сўзга чиққан Ўзбекистон Фанлар академиясининг вице-президенти И. И. Искандаров атоқли давлат арбоби ва истеъдодли ёзувчи Ш. Р. Рашидовнинг Ўзбекистон иқтисоди ва фанини ривожлантиришдаги катта раҳнамолигини алоҳида қайд этиб ўтди. Унинг раҳбарлиги даврида, деди нотиқ, республикада 13 та янги илмий-текшириш институти вужудга келди. Кибернетика, геология, ядро физикаси, полимерлар тадқиқотчилигида, айниқса, кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Фаннинг энг муаммоли йўналишлари бўйича йирик анжуманлар Ўзбекистонда бўлиб ўтди. Бу эса айни пайтда республика илмий қувватининг ошишига, олимлари кашфиётининг жаҳон миқёсига чиқишига ҳам имкон берди.

Ўзбекистон Республикаси Илм-маърифат жамияти президенти, академик Э. Ю. Юсупов ўз сўзини Ш. Рашидовнинг илмий зиёлилар сафини кенгайтиришга оталарча ғамхўрлиги ва эътибори мавзусига бағишлади.

— Шароф Рашидов буюк давлат арбобигина эмас, айни пайтда таниқли ёзувчи ҳам эди, — деди Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси Жамол Камол. — Унинг дастлабки йирик асари — «Ғолиблар» ўзбек китобхонларининг севимли китобига айланганди. «Қудратли тўлқин», «Бўрондан кучли», «Кашмир қўшиғи» сингари асарлари эса ёзувчининг етук қалам соҳиби эканлигидан, ўзбек адабиётида муносиб ўрни борлигидан далолатдир. Бироқ, минг афсуслар бўлсинки, Ш. Рашидов вафотидан сўнг унинг адабий асарларига айримлар томонидан «қора бўёқ суриш» бошланди. Ҳатто шу даражага бориб етилдики, Ш. Рашидов асарлари мактаб ўқув дастурларидан ҳам чиқариб ташланди. Мактаб кутубхоналаридан, умуман, кутубхоналардан Шароф Рашидов китоблари йиғиб олиниб, йўқотиб юборилди. Шундай ачинарли бир пайтда ҳам биз зиёлилар, айниқса, ёзувчилар қаршилик кўрсатмадик, ҳақиқатни айтмадик, ўткинчи давр сиёсатининг қули бўлиб қолдик. Ҳолбуки, Ш. Рашидов асарлари тоталитар тузум сиёсати ғоялари асосида ёзилган бўлса-да, ана шу даврдаги меҳнаткаш халқ вакиллари образини ёрқин ва жонли акс эттиргандир. Бу асарлар умуминсоний қадриятлар, миллий хусусиятлар асосига қурилганлиги, давр кишилари қиёфасини, интилишини акс эттириши билан тарихий ва тарбиявий аҳамиятга эгадир.

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Абдулла Орипов атоқли давлат арбобининг республика ёзувчиларига раҳнамолиги ҳақида сўзлади. Шароф Рашидович ёзувчи ва шоирларга муҳим мавзуларни ҳам тавсия қилиб турарди, деди нотиқ. Марказкомдаги учрашувда у менга Шарқнинг буюк алломаси ибн Сино ҳақида достон ёзишни айтди ва ўз маслаҳатларини берди. Орадан кўп вақт ўтмай, «Ҳаким ва ажал» достони яратилди... Сўзининг охирида А. Орипов ўзининг янги ёзган шеърларидан ўқиб берди.

Йиғилишда Ўзбекистон Композиторлар уюшмаси раиси У. М. Мусаев, Ўзбекистон Фанлар академиясининг академиги В. Қ. Қобулов, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзолари З. Есинбоев, М. Қориев, Ўзбекистон Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Ҳ. П. Пўлатов ва бошқалар сўзга чиқиб Ш. Р. Рашидов тўғрисидаги ўз хотираларини гапириб бердилар. Нотиқлар Ўзбекистондаги катта бунёдкорлик ишлари — Тошкент метроси, Халқлар дўстлиги саройи, 1966 йилги зилзиладан сўнг деярлик янгидан барпо бўлган республика пойтахти, қанчадан-қанча шаҳарлару қишлоқлар, завод ва фабрикалар, каналлар ва сув омборлари, маданият кошоналари, колхоз ва совхозлар — буларнинг ҳамма-ҳаммасида Шароф Рашидовнинг раҳнамоликдаги ёрқин излари борлигини алоҳида таъкидлаб ўтдилар. Шу билан бирга йиғилиш қатнашчилари Шароф Рашидовнинг халқаро миқёсда эътироф этилган жамоат арбобларидан эканлигини қайд этишди, Тошкентни, умуман, Ўзбекистонни жаҳонга танитишдаги катта хизматлари ҳақида сўзлашди. У Тошкентда ўтган қатор халқаро анжуманларнинг раҳнамоси ва ташкилотчиси эди.

Ҳа, яхши ишларнинг умри боқийдир. Шароф Рашидов ўз юрти учун яхшилик истаги билан яшади, оғир шароитларда ҳам эл дардига малҳам излади, унинг фаровонлигини кўзлади. Одамларни деб яшаган инсонни эса эл ҳеч қачон унутмайди, доимо эъзозлайди. Эл севган кишининг буюклиги ҳам ана шу муҳаббатдадир.

Маҳкам РАҲМОНОВ,
«Маърифат»нинг махсус мухбири.

ҲАЙРЛИ ИШДА ФАОЛЛИК КЎРСАТАЙЛИК

И. МЎМИНОВ НОМЛИ 113-МАКТАБ ОТА-ОНАЛАР ЙИҒИЛИШИ ҚАТНАШЧИЛАРИНИНГ КЕНГ ЖАМОАТЧИЛИККА МУРОЖААТИ

Ҳозирги кунда бола тарбиясида мактаб, оила ва жамоатчилик ҳамжиҳатлигини оширишга ҳар қачонгидан кўра жиддий эътибор берилмоқда. Мактабларда, маҳаллаларда, район ва шаҳар миқёсида уюштирилаётган анжуманларда бола тарбияси ҳар бир ота-онанинг, ҳар бир фуқаронинг муқаддас вазифаси эканлиги алоҳида таъкидланмоқда. Яқинда пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек районидаги Иброҳим Мўминов номли 113-мактаб ота-оналар умумий йиғилишида тарбиявий ишларни жонлантириш ҳақида рўйрост сўз юритилиб, кенг жамоатчиликка қарата мурожаат қабул қилинди. Қуйида ана шу мурожаатни эълон қилаётирмиз.

Азиз юртдошлар! Жумҳуриятимиз мустақилликка эришганига бир йилдан ошди. Биз СССР деб аталган давлат парчаланиб кетганлиги оқибатида сиёсий, иқтисодий ва маънавий жабҳаларда мураккаб вазият вужудга келганига қарамасдан, Президентимиз И. А. Каримов раҳбарлигида давлатимиз ўз йўлини топишга ҳаракат қилмоқда, хорижий мамлакатлар билан алоқани мустаҳкамламоқда. Бозор иқтисодига ўтиш муносабати билан катта қийинчиликлар рўй бераётганини ҳисобга олиб, кам таъминланган кўп болали оилалар, нафақахўрлар, ногиронлар, студент ва ўқувчилар ҳақида алоҳида ғамхўрлик қилинаётир.

Президентимиз ҳар бир маросимда сўзлаётган нутқларида юртда тинчлик, осойишталик ва ҳамжиҳатликни таъминлаш зарурлигини таъкидлаётганлиги бежиз эмас. Зотан, қўшни жумҳуриятлардаги нотинчлик қандай оқибатларга олиб келаётганини яққол кўриб турибмиз. Мана шундай мураккаб шароитда инсон қадр-қиммати, меҳр-оқибатлилик фазилатларини дилга жо қилиш ғоят муҳим иш деб ўйлаймиз.

Азиз юртдошлар, сизларга мурожаат қилиб шуни таъкидламоқчимизки, халқимизнинг фаровонлиги, давлатимизнинг равнақи, юртимизнинг тинчлигию осойишталиги ўзимизнинг қўлимизда, бизлар тарбия қилиб вояга етказаётган фарзандларимиз қўлида. Шундай экан, биз фарзандларимизни Ўзбекистон Республикасининг янги Конституцияси лойиҳасининг 61-моддасида таъкидланган «Ота-оналар болаларини вояга етгунларига қадар боқиш ва тарбиялашга мажбурдирлар» дейилган талаб асосида ҳаётга тайёрлайлик. Жамоат жойларида, кўча-кўйда ўсмирларнинг ҳар қандай ноўрин сўзлашуви, ножўя хатти-ҳаракатига лоқайд бўлмасдан, уларга ҳам ўз фарзандларимиздек инсоний маслаҳатимиз, насиҳатларимизни дариғ тутмайлик!

Ота-боболаримиздан мерос бўлиб қолган ўзбекона хуш такаллуф, салом-алик, иззат-ҳурмат, бировнинг кўнглини оғритмаслик, давлат мулкини асраб-авайлаш, уни кўпайтиришга ҳисса қўшиш, ўзганинг мулкига кўз олайтирмаслик, софдиллик, тўғрисўзлик каби олижаноб одатларимизни унутишга ҳаққимиз йўқ. Ўзбеклигимизнинг, ўзлигимизнинг устиворлиги, қадр-қиммати ҳам шундадир.

Ҳозирги пайтда ҳеч қаерда ўқимай ва ишламай саёқ юрган кўпгина ёшларни кўриб нега ичимиз оғримайди?! Кечалари, ҳатто тунлари ҳам қийқириқ-шовқин қилиб юрган, юрт осойишталигини бузаётган фарзандларимизни нима учун тергамаймиз? Қаерда, нима қилиб юрганлигига бефарқ қараймиз? Нима учун хонадонимиздаги бир пиёлани синдиргани учун болага танбеҳу тан жазоси берамиз-у, мактабнинг минг-минг сўмлик буюмини яроқсиз ҳолга келтирганига хотиржам қараймиз?!

Ахир, фарзандларимизнинг келажаги, уларнинг қандай инсон бўлиши ҳар бир ота-онани ташвишлантириши, ўйлатиши керакку! Шукрлар бўлсинким, давлатимиз фарзандларимизнинг одобли, билимли, оқил инсон ва етук мутахассис бўлиши учун кенг миқёсда амалий тадбирларни тадбиқ этмоқда. Ўқитиш тизимида жиддий ўзгаришлар содир бўлаётир.

Мусурмончилик инсонийлик одатларимизни мустаҳкамлаш, ривожлантиришга тўсқинчиликлар йўқ. Шундай экан, ҳукуматимизнинг Ўзбекистонимизни дунёдаги ривожланган давлатлар қаторига чиқариш учун қилаётган саъй-ҳаракатларига шахсий ҳиссамизни қўшайлик. Фарзандларимизни одобли, меҳнатсевар қилиб вояга етказиш ҳақ йўлидаги ишимизнинг дебочаси бўлсин.

Ҳозирги даврда ҳаммамизнинг ҳам иқтисодий аҳволимиз вақтинчалик оғир бир шароитда фарзандларимизни модапарастликка ўргатмайлик. Айниқса, мактаб ўқувчилари орасида тилла тақинчоқлар ва чет элларда чиқарилган кийимларга ўчлик ёшлар тарбиясига салбий таъсир этиши шубҳасиз.

Кўпчилигимизнинг олдимизда турган яна бир муаммо — фарзандларимизда билим олишга бўлган иштиёқнинг сўниб бораётганлигидир. Хўш, бунинг сабаблари нимада? Сабабчиси, аввало, ўзимиз! Уларнинг дарсга бориш-бормаслиги, дарс тайёрлаши ва қандай ўзлаштираётганликлари билан қизиқмай қўйганмиз. Қуръони каримда ҳам, Конституциямизда ҳам ҳар бир аҳли муслимнинг билимли бўлиши қайд этилган.

Азиз юртдошлар! Сизларга мурожаат қилиб шуни таъкидлаймизки, биз учун бажариб бўлмайдиган юмуш, амалга ошириб бўлмайдиган вазифа йўқ. Келинглар, ҳаммамиз ҳамжиҳат бўлиб, бир ёқадан бош чиқариб, ҳар бир ёшни ўз фарзандимиз деб билиб, уларни оилада, жамоат жойларида, кўча-кўйда, маҳаллада — ҳамма жойда миллий анъаналаримиз, инсонийлик руҳида тарбиялашда жонкуярлик қилайлик. Меҳр-шафқатимиз, насиҳату маслаҳатимиз, ҳаёт тажрибаларимизни ишга солайлик.

Фарзандларимизнинг кийиниши, юриш-туришидан тортиб, сўзлашуви, одоби ва маданиятигача кўз-қулоқ бўлайлик. Мактаб билан ҳамкорлигимизни фаоллаштирайлик. Зеро, яхшилик уруғини сочсак, келгусида ундан мурод ҳосил бўлгусидир. Замонамиз, қолаверса, ҳаммамиз учун зарур ва мажбурий бўлган мана шундай хайрли ишда фаоллик кўрсатайлик!

АВЛОНИЙ ҲАЙКАЛИ ОЧИЛДИ

Куни-кеча А. Авлоний номли Халқ таълими ходимлари малакасини ошириш марказий институтида «Ўзбек халқ педагоги Абдулла Авлоний хотирасини абадийлаштириш» мавзусига бағишланган анжуман бўлиб ўтди. Анжуманни институт ректори Ғайрат Шоумаров кириш сўзи билан очиб, шу йилнинг апрель ойида илмгоҳга педагог, шоир, давлат арбоби Абдулла Авлоний номи берилганлигини таъкидлаб ўтди.

Шундан кейин Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошевга сўз берилди.

— Биз ҳозир унутилмас тарихий бир воқеанинг жонли гувоҳи бўлиб турибмиз, — деди Жўра Ғаниевич. — Гап шундаки, бундан икки йил муқаддам вилоятлардан жуда кўплаб мактублар олган эдик. Мактубларнинг мазмуни битта — мазкур институт номи Абдулла Авлоний номи билан аталса, деган таклифлар билдирилган. Жадидизм йўлидан борганлардан бири Абдулла Авлонийдир. Кўпчилик бу йўлдан қўрққан. Мадрасаларда диний алломалар асосан диний тарбия берардилар. Бу эса фақат бир томонлама тарбия эди. Авлоний диний тарбия билан биргаликда дунёвий билим бериш кераклигини кўтариб чиқди ва бунга эришди ҳам. Институтда Авлоний кабинети ва музейи ташкил этишни таклиф қиламан.

Шундан сўнг Ж. Йўлдошев оқ лентани қирқади. Тантанали маросимга йиғилганлар Авлонийнинг ҳайкали пойига гулчамбар қўйишди.

Анжуманнинг иккинчи қисми институтнинг мажлислар залида давом этди. Филология фанлари доктори, авлонийшунос олим Бегали Қосимов «Абдулла Авлоний ва ўзбек миллий уйғониш даври адабиёти», Тошкент давлат дорилфунуни доценти Улуғбек Долимов «Абдулла Авлонийнинг педагогик қарашлари», дорилфунун ўқитувчиси Шуҳрат Ризаев «Абдулла Авлоний ва ўзбек вақтли матбуоти ҳамда театри», профессор Карим Назаров «Абдулла Авлоний ва она тили таълими» мавзуларида маъруза қилдилар.

Фарзандлари Ҳакима, Карима ва Кенжа Авлоновлар оталари ҳақидаги ўз хотиралари ҳақида ҳаяжонланиб гапириб бердилар.

Мухбиримиз.

ШАРҚ ТИЛЛАРИ ЛИЦЕЙИ

Шарқ тиллари лицейи яқинда пойтахт шаҳар Собир Раҳимов районида ташкил этилди.

Унинг очилиш маросимида бир гуруҳ корхона, ташкилот, ўқув юртлари ҳамда С. Раҳимов райони раҳбарлари, шунингдек хорижий меҳмонлардан Ҳиндистоннинг Ўзбекистондаги элчиси Ашок Мукрди, Туркия элчиси Вулқон Чўтир ва бошқалар иштирок этишди.

— Бу лицей эндигина бир ёшдан ошган мустақил давлатимиз учун жуда аҳамиятлидир, — деди йиғилишда сўзга чиққан С. Раҳимов райони ҳокими Кудратилла Рафиқов. —Сиз талабалар эса чуқур билимингиз билан улуғ боболаримиз Амир Темур, Навоий, Берунийлар руҳини шод этасиз, келажакда ажойиб мутахассислар бўлиб етишиб, давлатимиз равнақига катта ҳисса қўшасиз, деб умид билдирамиз.

Район ҳокими лицейнинг рамзий калитини шу маскан директори Абдуллажон Раҳматуллаевга топширди.

Тошкент Шарқшунослик институти ректори Неъматулла Иброҳимов бугунги кунда унутилиб кетаёзган анъаналаримизнинг яна ўзимизга қайтиб келаётгани хусусида фикр билдирди.

Лицейнинг энг иқтидорли талабалари хорижий меҳмонларни араб, турк, форс, ҳинд ва инглиз тилларида қутлаб, уларнинг олқишларига сазовор бўлишди.

Н. ҲАМРОЕВ.

Тошкент шаҳридаги 177-мактаб ҳамда 2-мактаблараро ўқув-ишлаб чиқариш комбинати негизида ташкил этилган миллий ҳунармандчилик марказида ишлайдиган ўқитувчи ва муҳандис-педагоглардан 66 нафари севимли рўзномалари «Маърифат»га обуна бўлдилар. Обуна ишларини уюшқоқлик билан олиб боришда кутубхоначилардан Ш. Усмонова ва М. Алимжоновалар алоҳида фаоллик кўрсатдилар. Натижада бутун жамоа якдиллик билан 1993 йил учун «Маърифат»га обуна бўлишди.

С. ҚОРАБОЕВ тасвири.

МУШТАРИЙЛАР ДИҚҚАТИГА!

«Маърифат»

1993 ЙИЛ УЧУН ОБУНА БЎЛДИНГИЗМИ?

ОБУНА БАРЧА АЛОҚА БЎЛИМЛАРИДА, ИШ ВА ЎҚИШ ЖОЙЛАРИДА ЖАМОАТЧИ МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИЛАР ТОМОНИДАН ЧЕКЛАНМАГАН МИҚДОРДА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

ОБУНА БАҲОСИ: БИР ЙИЛГА — 264 СЎМ.

ЯРИМ ЙИЛГА — 132 СЎМ.

ФУРСАТНИ ҒАНИМАТ БИЛИБ

«Маърифат» рўзномасининг ҳар бир сонини интизорлик билан кутамиз. Истар эдикки, рўзномада кўпроқ методик тавсиялар, «Таълим тўғрисида»ги Қонунни амалга оширишга доир йўлланмалар, илғор тажрибалар бериб борилса, биз янада хурсанд бўлардик.

Таълим соҳасида ишловчи ҳар бир маориф ходими учун «Маърифат» рўзномаси ҳаво ва сувдек зарурлигини яхши тушунамиз.

Сурхондарё вилояти Денов шаҳридаги 4-ўрта мактаб маъмурияти маълум қиладики, мазкур мактабнинг 52 нафар ўқитувчиси севимли рўзномамиз «Маърифат»га 1993 йил учун обуна бўлдилар.

С. АСЛАМОВ,
мактаб директори.

●

Бозор иқтисодиёти тақчилликларига қарамасдан Навоий вилояти Қизилтепа районидаги 28-мактабда ҳаётимиз ойнаси бўлган вақтли матбуот нашрларига обуна бўлиш кенг тус олган. Айниқса, ўқитувчиларнинг юраги бўлган «Маърифат» рўзномасига обуна бўлиш барвақт туталланди. Нафақат ўқитувчилар, ўқувчилар жамоаси ҳам газета ва журналларни янги йилда ўқийдиган бўлдилар. Обунани шунчалик тез тугалланишида мактаб кутубхоначиси Х. Рўзиевнинг хизмати беқиёсдир.

Э. АТОЕВ.

ФАХРИЙЛАР: «ҲИММАТ УЧУН РАҲМАТ!»

Тошкентдаги Республика Ўқитувчилар уйи қошида фахрий педагоглар жамоаси фаолият кўрсатиб келмоқда. Уларнинг ёш педагогларга маслаҳатлар беришида, халқ таълимидаги янгиликларни тарғиб қилишида вақтли матбуот зарур. Бироқ ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида фахрий муаллимларнинг матбуотга обуна бўлишлари маълум даражада оғирлик қилаётир, шунинг учун фахрий педагоглар жамоаси раиси Ш. Гадойбоев Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги моддий-техника таъминот бош бошқармаси бошлиғи Б. Ҳамидовга хат билан мурожаат қилиб, фахрий педагоглардан бир гуруҳини «Маърифат» газетасига 1993 йил учун обуна бўлишида ҳомийлик қилишни илтимос қилди. Яқинда илтимоснома қондирилди: бош бошқарма ўз маблағи ҳисобига фахрий педагоглардан ўн кишини «Маърифат» рўзномасига обуна қилиб берди.

Ҳ. ЙЎЛДОШЕВ,
фахрий педагог.

Ш. Р. Рашидов туғилган куннинг 75 йиллигига

КАРВОН ЙЎЛГА ЧИҚДИ

Ҳозирги кунларда ҳар қандай суҳбатнинг нишоби Шароф Рашидовга бориб тақалиши сир эмас. Шунда, Шароф акага фалон киши хоинлик қилди, пистончи бачғар сотқин чиқди, деган дашномларни тез-тез эшитаман. Бундай кишиларни халқимиз номма-ном билгани учун ортиқча сиёҳ сарфлаб ўтирмайман.

Тўғрисини айтсам, шахсан ўзим Шароф ака билан қўл олишмаганман. У кишидан дастхат олиб тўрда ўтирганларни кўп кўрганман. Янги китоблари чиқиши билан бу зот остонаси сари чопганларни ҳам биламан...

Шароф Рашидов руҳини безовта қилиш авж олган пайтларда истеъдодли ёзувчи Абдусаид Кўчимов қизиқ бир гапни айтди. Шароф ака вақти-вақти билан ўзига дастхат ёзиб, совға қилинган китобларни иниси Асил Рашидовга топширар экан. Бундақа дастхатлар кўплиги, уларни ўқисангиз ёқа ушлаб қоласиз, деди Абдусаид.

Бу дунёда маслаҳат бериш осон... Абдусаид Кўчимовдан бу хабарни эшитгач, ботирлигим тутиб кетиб, агар Асил аканинг ўрнида мен бўлганимда, ана шу дастхатларни йиғиб, бир китобча ҳолида нашр қилиб, ҳаммага тарқатардим, чиқаришмаса, махсус кўпайтиргичда бу ишни бажарардим, деганман. Токи кимнинг кимлигини эл билсин. Ҳалиям кеч эмас....

Вақти-соати етиб, мана, чанггу тўзонлар тинди. Кимдир ўз қилмишини «хато мендан ўтди» деб оқлашга тушди. Яна кимдир бадар писиб кетди. Ёруғ кунлар келди. Ниқоблар йиртилди. Шароф Рашидовнинг номи қайтадан тилга тушди. Халқимиз ўз фарзандини унута олмаслигини исботлади. Ўзбекистон тараққиёти унинг номи билан боғлиқлиги ҳар қадамда айтилаяпти.

Айтишлар, чиқишлар жуда кўп. Аммо ҳақиқий баҳони ўзи суйган халқи бераяпти. Содиқлиги, соддалиги билан унинг руҳига дуо ўқияпти. Улар сафига ўтиб олиб ҳамон шамол эсишига қараб оғиз жуфтлаётганлар ҳам топилаяпти. Ҳамма нарсадан бохабар халқ уларнинг устидан кулиб «ўйна, қуруқ қолмайсан», деганде кузатаяпти...

Молнинг оласи ташида, одамники ичида бўлади, дейди халқимиз... Шундайлар қиёфаси тезроқ очилса, шунча ҳушёр тортамиз. Ахир садоқат ҳам, сотқинлик ҳам бир ҳарфдан бошланади.

Бизнинг авлодга кўп нарсаларни кўриш насиб этди. Қайси бирини айтай. Кимнинг этагида намоз ўқиш мумкин... Барибир бор гапни айтиш лозим. Токи унинг олғир, чаққон эгалари чиқиб олиб илиб кетмасин.

Ўша оғир кун сира эсимдан чиқмайди. Мен у пайтда Ўзбекистон ёзувчилар уюшмасида болалар адабиёти бўйича адабий маслаҳатчи эдим. Раҳбаримиз Сарвар Азимов эди. Эрталаб уюшмага келиб, раҳбарият жойлашган учинчи қаватга кўтарилдим. Унда уюшма биноси Пушкин кўчасида эди. Сарвар аканинг пойкори Валентин Толипов мени кўриши билан: эшитдингми, Шароф Рашидов оламдан ўтибди, деди. Бу шумхабардан эсанкираб қолдим. Ахир кечки эшиттиришда ойнаи жаҳонда Шароф аканинг Хоразм пахтазорларида бўлгани ҳақидаги лавҳани кўргандим. Иккиланиб раҳматли Ўктам Усмонов хонасига кирдим. У бу ҳабарни тасдиқлади. Кўп ўтмай бўғриқиб раҳбаримиз Сарвар ака етиб келди. Котибият аъзоларини йиғишни буюрди. Адабий маслаҳатчилар тезда сим қоқиш билан машғул бўлдик. Чақирилган пайтда котибият аъзолари етиб келди. Сарвар ака ғамгин бир оҳангда: «Шароф Рашидов ўлади деб ким айтганди. Ҳаёт шундай экан. Энди меҳр-оқибатли бўлайлик. Бир-биримизни авайлашни ўрганайлик...», деди.

Шундан кейин биринчи бўлиб Раҳмат Файзий сўз олди. У қоғозга ёзилган нутқини ўқиб берди. Бу нутқини радиодан ҳам эшитгандим. Раҳмат аканинг «бир чинор қулади» деб изтироб билан ўқигани кўз олдимда турибди.

Бу йиғинда ким нима дегани, кўп ўтмай турланганини айтиш менинг вазифам эмас. Шароф Рашидов билан дўсту биродар бўлган Раҳмат Файзий то умрининг охиригача эътибордан четда қолгани ҳам кўпчиликка маълум. Шунда айтилган бир гап бутун ҳақиқатга айланганини эслатиш бурчимдир. У ҳам бўлса Комил Яшиннинг сўзлари. Комил ака кўп чайналмади. «Шароф Рашидов кўмиладиган ер бекорга Ленин музейи қаршисидан танланмаган, — деди у. — Энди Тошкентда учта муқаддас жой бўлади. Келган меҳмон Ленин ҳайкали, номаълум солдат қабрига гулчамбар қўяркан, учинчи зиёратгоҳ Шароф Рашидов қабрига гул кўтариб келади... Ана шу уч нуқта доим гавжум бўлади...».

Инқилоб яратган ҳайкалу ҳайкалчалар йўқ энди. Ягона Мустақиллик майдони бор. Бу майдонга қадам қўйган одам ана энди Яшин ака башорат қилган муқаддас жойни зиёрат қилмай, бошқа ёққа бурилмайди...

Унда иймон деган сўнганди тамом,
Унда сафда эди унвон талаблар.
Ҳатто эсдан чиқиб худо деган ном,
Боғда униб чиқди сассиқ алафлар.
Қўпориб ташланди мачит пештоқи,
Иззат талаб бўлди сохта султонлар.
Ғамгин ёниб турди инсоф чироғи,
Минбарга ин қўйди неча мўлтонлар.
Тонди отасидан баъзи палидлар,
Сўнгги нафасида ёнидан қочди.
Марказдан йўриқни,
Йўлни харидлаб
Сўзлади тилида ёллаб тилмочни.
Оға инини сотди,
Сотди улусни.
Қаддини ростлади олтинчи бармоқ...
Ажратиб ололмай ёв билан дўстни
Кўтариб чиқишди овлашга қармоқ.
Бу не тўфон эди,
Бу қандай довул.
Аламлар сўроқни босиб ётибди.
Занжирга илинган ҳамон эски қул
Бизга кўз ёш қилиб, писиб ётибди...
Ётибди илондай тўлғониб, бесас.
Халқим мустақиллик лойин қораяпти.
Бугун Шароф юрти шарафланди, бас,
Карвон йўлга чиқди,
Карвон бораяпти...

Сафар БАРНОЕВ.

ИНКОРНИ ИНКОР...

Кўпгина мунаққидлар Шароф Рашидов ҳаёт чоғида унга бағишлаб мақолалар, бутун бошли асарлар чиқардилар, уларнинг барчаси деярли ижобий тусда ёзилган. Мазкур танқидчилар ичида энг кўп ёзгани Матёқуб Қўшжонов бўлди. У сермаҳсул, таниқли танқидчи эканлиги кўпчиликка маълум.

Шароф Рашидов ҳақида ёзилганларининг ўзи бир олам. Мана шулар ҳақида фикр юритмоқчимиз. М. Қўшжонов ўзининг «Ҳаёт билан ҳамнафас ижод» деган мақоласида қуйидагиларни ёзади: «Шароф Рашидовнинг адабий фаолияти кўп қиррали: у ўз вақтида ҳаёт нафасини тўғри ҳис қилган шоир, адабиёт ва санъат проблемалари устида чуқур ўйлайдиган танқидчи. Республикамиз ҳаётига тегишли йирик масалаларни теран англайдиган ёзувчи, ўзбек публицистикасининг шаклланишига катта ҳисса қўшган публицист» (Сайланма», 1-жилд, 1982, 141-бет).

Мунаққид Шароф Рашидовнинг ўттизинчи йилларда студентлик даврида шеър ёзиш билан адабиёт майдонига кириб келганини таъкидлайди. У Рашидовнинг Ватан уруши йилларидаги шеърларига ҳам юксак баҳо бериб, унинг 1945 йилда босилиб чиққан «Қаҳрим» номли китобини «Шоирнинг ҳаётни акс эттириш диапазони анча кенгайганидан, теранлашганидан дарак беради», дейди. (ўша асар, 143-бет). Унинг шеърларида қаҳрамонлик, мотивлари, биринчи марта сюжет яратиш, чиройли образларни ишлатиш, шеърдаги юксак маҳоратни мунаққид зўр қониқиш билан қайд қилиб шундай дейди: «Бу ерда биз гўзалликни мадҳ қиладиган лирик йўналиш, одамни даҳшатга соладиган фожиавий воқелик, инсонни ҳайратга соладиган қаҳрамонлик элементларининг кичкина бир шеърда мужассамлигини кўрамиз» (ўша асар, 145-бет).

Кўраяпсизки, мунаққид Шароф Рашидовнинг шеърларидан бирорта нуқсон-камчиликни тополмайди, аксинча, турли-туман ёрқин бўёқлар, гўзал ташбеҳларни кашф қилади. Мунаққид Ш. Рашидов вафотидан кейин эса унинг ижоди ҳақида ўта салбий гапларни ёзади. Масалан, собиқ «Ўзбекистон коммунисти» журналининг 1989 йил, 3-сонида босилган «Ўтмиш ҳақида ўйлар» деган мақоласида шундай сатрлар бор: «50-йилларда манзара бир оз ўзгарди. Қўли узун баъзи бир арбоблар ўз шуҳратини яна ҳам орттириш мақсадида бадиий ижодга қўл уришди. **Бунинг типик намунаси Ш. Рашидов бўлди.** (тагини биз чиздик — Ж. Ш.). Шу сабабдан унинг адиб сифатида адабиётимизда тутган ўрнига батафсилроқ тўхтаб ўтишни лозим кўрдик. Ш. Рашидов, катта лавозим эгаси, баъзи машқ тариқасидаги шеърларидан кейин 50-йилларнинг бошларида «Ғолиблар» повестини битди» (67-бет).

Мунаққид «Ғолиблар» қиссасига ҳам адиб тирик чоғида юксак баҳо берган эди: «Адабий танқидчилик бу асарни яхши кутиб олган ва уни замонамиз руҳини акс эттирган **энг яхши асарлар қаторига қўйган эди»** (тагини биз чиздик — Ж. Ш.). Шароф Рашидов бу романида «эсда қоларли, жозибали, гўзал образларни яратди» («Маъно ва «мезон», 1974 йил, 40-бет; «Ижод масъулияти» 1981, 255-бет).

Шароф Рашидов ўлимидан кейин мунаққид аввалги ёзган сўзларидан воз кечади: «Бу ишларимни йиғиб тўрт босма табоқ ҳажмидаги «Своряя шаг с жизнью» тўпламига киритдим. 1984 йилнинг бошларида бу иш эълон қилинди. Тўпламнинг бу қисми ҳам ўртамиёна асарнинг ўртамиёна таҳлили сифатида давр ёдгори бўлиб қолди» («Ўтмиш ҳақида ўйлар» мақоласидан). Ушбу сўзлар мунаққиднинг ўзи тан олган, дабдабали сўзлар билан мақталган асарларни инкор қилишнинг ажойиб намунасидир.

Энди Матёқуб Қўшжоновнинг Шароф Рашидовнинг «Бўрондан кучли» романи ҳақидаги баҳоларни кўздан кечирайлик.

«Шароф Рашидовнинг шахсини у яратган қаҳрамонларсиз, унинг қаҳрамонларини эса адибнинг шахсисиз тасаввур қилиш қийин. Ўзларини улуғ ишларга чоғлаган характерлар яратиш учун адибнинг ўзи шу хилдаги улуғ ишларга чоғланган бўлиши керак. Зотан, замондошларимизнинг жозибали образларини яратишнинг ўзи ҳам улуғ ишларнинг улуғи-ку» («Сайланма», 1-жилд, 176-бет). Қаранг, қандай юксак баҳо!

Ш. Рашидовнинг учинчи романи — «Қудратли тўлқин»га ҳам М. Қўшжонов ўта юксак баҳо беради, сўнгра шу учала роман ҳақида умумлашма фикрни баён қилади:

«Шароф Рашидов табиатан романтикага мойил ёзувчилардан. У ўз қаҳрамонларида инсониятда бор фазилатларнинг ҳаммасини кўргиси келади, «Ғолиблар» ва «Бўрондан кучли»да у яратган қаҳрамонлар диллари ойдек тиниқ, юзлари қуёшдек нурли, мушоҳидалари кенг, бургутпарвоз шахслар эди. Улар гўзаллик шайдолари — гўзал муҳитда парвоз қиладилар, гўзал ғоялар билан банд бўладилар. «Қудратли тўлқин»да ҳам танланган давр қай даражада оғир бўлмасин унинг қаҳрамонлари гўзал муҳитда ва гўзалликка интилган ҳолда асарга кириб келадилар» («Сайланма», 1-жилд, 178-бет). «Реалист санъаткор», «атоқли адиб», «халқ ҳаётини чуқур тадқиқ қиладиган моҳир публицист», «ажойиб инсон», «ёшларга ғамхўр», «зукко давлат арбоби», «адабий ва танқидий мақолалари билан маданиятимизнинг тараққиётига катта ҳисса қўшадиган донишманд»... Булар мунаққиднинг Рашидов ҳақидаги таърифлари.

Шароф Рашидовнинг вафотидан кейин унга турли-туман айблар қўйилиб, «рашидовчилик» деган ёрлиқ осилди. Марҳум ҳамма нарсадан маҳрум бўлиб қолди, унинг «дўстлари» юз саксон градус ўзгарди. У ҳақда айбловчи мақолалар ёза бошладилар. М. Қўшжонов ҳам «давр руҳида» танқидий мақолалар туркумига қўл урди. Гўё Ш. Рашидовни «фош» қилиш мақсадида адиб ҳақида мақола, китоблар ёзган ҳамкасбларини уркалтак-суркалтак қилди. Мана ўша ноҳақ калтакланганлар: Ҳомил Ёқубов, Г. Владимиров, Иззат Султон, Б. Бройнина, В. Абдуллаев, Воҳид Зоҳидов, К. Яшин, Ҳ. Абдусаматов, Л. Қаюмов, С. Мамажонов, С. Мирвалиев, Э. Фозилов, Г. Марков, В. Кожевников, В. Озеров, Мирмуҳсин, И. Раҳим ва бошқалар. «Ўтмишдан садо»да қуйидагиларни ўқиймиз: «...И. Раҳим Рашидов даврида халқ ёзувчиси унвонига эришди, мукофотлар, ордену медаллар олди. И. Раҳим лавозимлардан лавозимларга кўтарилиб юрган пайтлари ушбу сатрлар муаллифи Ш. Рашидовнинг адабиётдаги душмани ҳисобланган А. Қаҳҳор ижоди ҳақида докторлик диссертациясини ёқлади. (1971) ҳамда Рашидовга танқидий муносабат билдирди. (Қаранг: М. Қўшжонов. Докторлик диссертациясининг автореферати, Тошкент, 1971, 71-бет)».

Биз мазкур диссертация билан танишмиз. М. Қўшжонов диссертациясида ва авторефератида Шароф Рашидовга қарши очиқдан-очиқ танқидий муносабатда бўлганмас. Тўғри, авторефератининг 71-бетида эмас, 94-бетида (М. Қўшжонов автореферат бетини нотўғри кўрсатган) пастда, асарлар рўйхати ичида И. Султон ва Ш. Рашидовнинг «Культура и жизнь» газетасида (1949 йил, 21 май) босилган «Ҳаётни бузиб кўрсатган роман» деган мақоласи тилга олинган, холос. Абдулла Қаҳҳорни Шароф Рашидовнинг адабиётдаги душмани деб айтилган ибора ноўрин айтилган.

Бу — гап, кўчада туғиладиган «миш-миш»лардан бири. Қўшжонов эса уни биринчи бўлиб матбуотда расмий хабардай эълон қилди.

Мунаққид ўз мақоласида йирик олим, профессор Ҳомил Ёқубов ҳақида шундай дейди: «Ёзилганига бир йил бўлар-бўлмас, Ҳ. Ёқубов қисса ҳақида катта мақола эълон қилиб, «Рашидовни ўз ёзувчилик таланти ва маҳоратини кўрсата билган ёзувчи сифатида таърифлайди» («Шарқ юлдузи», 1952 йил, 2-сон). «Ғолиблар» кўкларга кўтариб мақталди («Ўзбекистон адабиёти ва санъати», 1988 йил, 14 октябрь). Кечагина: «Ғолиблар» романи замонамиз руҳини акс эттирган энг яхши асарлар қаторидан жой олган» деган ўз сўзини мунаққид тамом эсдан чиқариб-ди, афсус, минг афсус!

Яқин-яқингача Комил Яшинни мақтаб, уни кўкларга кўтариб юрган мунаққид тамоман ўзгариб қолди. У ёзади: «Турғунлик йиллари ўзбек совет адабиётининг оқсоқоли К. Яшин ҳам ёзувчилар ичида Ш. Рашидовни тан оларди, уни тарғиб-ташвиқ қиларди... К. Яшин Ш. Рашидов ҳақидаги фикрларни катта умумлашмалар тарзида баён қилади, адиб асарлари... ўзбек адабиёти тарихида новаторликнинг йирик ва типик намунаси, деб кўрсатади», «К. Яшин Ш. Рашидов дилогиясини монументал прозанинг намунаси сифатида баҳолайди», «Шароф Рашидовнинг «Ғолиблар» деб аталган янги романининг нашр этилиши монументал прозамиз тарихида муҳим босқич бўлди деб атади» (Матёқуб Қўшжонов. «Ўтмиш ҳақида ўйлар», «Ўзбекистон коммунисти», 1989 йил, 3-сон, 68-бет). Ваҳоланки, Комил Яшиннинг Шароф Рашидов асари ҳақида айтган гапи билан М. Қўшжоновнинг ёзганида фарқ йўқ. Ҳатто Яшиндан ошириброқ мақтов фикрлар айтган! Фақатгина вазият ўзгариб, шамол бошқа томонга эсганидан кейин кимлардир каби ўзгарди-қолди...

Матёқуб Қўшжонов калтаги атоқли ёзувчилар бошида ҳам синди, уларга ҳам таъна тошларини отди. Мана унинг сўзлари: «Рашидов ҳақида ёзмаган ким бор? Ёзувчилар союзининг бугунги раҳбари Одил Ёқубов ёзмаганмиди? Шоир Шукрулло, ёзувчи Раҳмат Файзийлар-чи?». Мунаққид Шароф Рашидовнинг образини яратган ёзувчиларни турткилади: «Мирмуҳсиннинг «Илдизлар ва япроқлар» романидаги баъзи бобларнинг очиқдан-очиқ бош қаҳрамони — Ўзбекистон Компартияси МКнинг биринчи секретари. Унинг образи кўпчилик тасаввурида идеалга айланган эди» (Матёқуб Қўшжонов. «Ўтмиш ҳақида ўйлар», «Ўзбекистон коммунисти», 1989 йил, 3-сон, 70-бет).

Мунаққид Иброҳим Раҳим ёзган «Оқибат» романининг асосий қаҳрамони прототипи Ш. Рашидов бўлган, шунинг учун ҳам унга Ҳамза номидаги Давлат мукофоти берилган, деди. Қизиғи шундаки, Қўшжонов ўша мукофот Комитетида аъзо бўла туриб, бунга эътироз билдирмаган, энди эса «қаҳрамон»лик кўрсатаяпти. Ёв қочса ботир кўпаяр, дегани шу бўлса керак. Мунаққид Москвадаги «Художественная литература» нашриёти Шароф Рашидовнинг беш жилд «Сайланма» асарларини юз эллик минг нусхада босиб чиқарганини ҳам қоралайди. Унга сўзбоши ёзган филология фанлари доктори В. Озеров «Халқ ҳаётининг илҳомбахш қудрати» номли мақоласи учун балога қолади.

Матёқуб Қўшжонов адабиётда биринчи марта «рашидовчилик» деган атамани қўллаган мунаққид, унга қадар танқидчиликда бу атамани ҳеч ким қўлламаганди. У ёзади: «Афсуски, адабиёт оламида рашидовчиликни туғдирган ва вояга етказган кучларнинг кучи ҳали тўла қирқилгани йўқ, фақат қулай шароит керак, холос» («Ўтмишдан садо» мақоласидан).

Маълумки, Президентимиз Ислом Каримовнинг ташаббуси билан Рашидов ҳақидаги ҳақиқат юзага чиқди. Унинг ҳақ-ҳуқуқлари қайта тикланди. Таваллудига етмиш беш йил тўлиши муносабати билан Шароф Рашидовнинг юбилейини ўтказувчи республика комиссияси тузилди. Тарих, воқеалар тамом ўзгариб кетди, шундан кейин атоқли адиб ҳақида туҳматомуз мақолалар ёзган мунаққидлар ҳоли-руҳияси қандай бўлди экан? деган табиий савол туғилади...

Шароф Рашидов юбилейига ҳам оз фурсат қолди. Республикамизнинг барча жойларида катта тайёргарлик кетаяпти. Атоқли адиб, моҳир публицист, ўткир, донишманд давлат арбобининг юбилейини муносиб кутиб олайлик. Адабиётимиз ва танқидчилигимиз соф ва самимий бўлсин.

Жуманиёз ШАРИПОВ,

филология фанлари доктори, профессор, ёзувчи.

ШАРҚОНА ТАРБИЯ — БЕБАҲО ХАЗИНА

Ўлкамизда мустақиллик шарофати туфайли маънавий қадриятларимиз, иймонимиз, миллий анъаналаримиз тикланяпти. Шу муносабат билан мухбиримиз Республика маънавий маданият тарғибот марказида бўлиб, у ерда қандай тадбирлар олиб борилаётгани ҳақида марказ раҳбари Мирсаид Нурхонов билан суҳбатлашди.

— Мирсаид Нурхонович. «қизил империя» қатағонлик даврининг мудҳиш таъсирида кўпгина маънавий бойликларимиз топталиб кетганлиги ҳеч кимга сир эмас. Худога минг қатла шукрки, ҳечдан кўра кеч бўлса-да, ўзлигимизни англадик, орзуйимизга етдик — республикамиз мустақил бўлди. Тилимиз давлат мақомини олди. Шу муносабат билан маънавий маданият тарғибот марказида қандай тадбирлар амалга оширилаяпти ва улар қайси йўналишда олиб борилаяпти?

— Гапингиз тўғри, бу кунларга етганлар бор, етмаганлар ҳам бор. Шу кунларни кўрганимизга минг бор шукр. Эндиликда биз ўзимизнинг ниҳоятда ноёб миллий тарбияга бой ҳикматларимиз ва одатларимизни, удумларимизни ёшлар онгига турли услубда сингдириб боришимиз керак. Бу борада тарғибот маркази талайгина тадбирларни амалга оширмоқда. Марказнинг ташкил бўлганига эндигина икки йил бўлди. Марказ ўз фаолиятини икки йўналишда: Шарқ мутафаккирлар мероси — инсонпарварликни ҳамда урф-одат ва маросимларни тарғиб қилиш бўйича олиб боради.

Инсон, аввало, ўз она тилида сўзлашгандагина у ривожланади. Ҳар бир миллатнинг яхшиликка, истиқболга элтувчи ўз мероси — ўқ илдизи бўлади. Ўз тилини пухта билмаслик халқаро миқёсда, чет эллар билан бўлган алоқаларда яққол сезилиб қолмоқда. Айниқса, ишбилармонлар билан алоқада миллий кадрлар жуда керак бўляпти.

— Ҳозирги қийин, мураккаб иқтисодий шароитдан тезроқ чиқиб олиш ҳақида фикрингиз қандай?

— Бозор иқтисодиётига ўтиш давридаги оғир шароитдан чиқиб олишнинг бирдан-бир йўли иқтисодиёт билан маънавиятни ҳамкорликда ривожлантиришдан иборат. Исоннинг равнақи — тили, тарихи, урф-одати, қадрияти, бир сўз билан айтганда, маънавий маданият дунёси билан белгиланади. Ҳатто юқори лавозимлардаги айрим раҳбарлар орасида маънавий маданият нима эканлигини билмайдиганлар, қадриятларни тушуниб етмайдиганлар ҳам учрайди. Миллий урф-одатлар, анъаналарни тикламай туриб ҳеч нарсага эришиб бўлмайди. Маънавият сотилмайди ёки уни пул бериб харид этиб бўлмайди.

Бу ўринда маънавий маданият тарғибот маркази ходимлари жамоатчи фаоллар билан ҳамкорликда халқимизнинг маънавий қадриятлари, маросимлари ва Шарқ мутафаккирларининг улкан меросини тарғиб қилмоқдалар. Бундан мақсад, кишиларнинг руҳий олами ҳисобланган тилимизга, маданият, санъат ва анъаналаримизга меҳр-муҳаббат уйғотиш, ота-боболаримиз яратган бебаҳо хазина — меросни турмушга қайтадан татбиқ этишдан иборат. Шундай маънавий, руҳий муҳит яратиш керакки, маънавий маданият ижтимоий заруратга айлансин.

— Жойларда ўтказиладиган тадбирлар мавзуси қандай ва уларга кимлар таклиф қилинади?

— Тарғибот маркази олиб бораётган тадбирлар мавзуи маънавиятимизнинг турли қирраларини қамраб олади. «Қадриятлар эъзози — истиқлол омили», «Яхши оила — саодат рамзи», «Меросга ихлос», «Аёллик иффати — оила таянчи», «Мустақиллик — эл саодати», «Маҳалла — анъанавий тарбия мактаби» кабилар шулар жумласидандир.

Бундай тадбирлар Семашко номли, «Чиннобод», «Зангиота» даволаш муассасаларида, Тошкентдаги 5-нон заводи, пойтахтнинг «Ракаат», Абдулла Авлоний номли маҳаллаларида, Бобур номли ва «Ўзбекистон» миллий боғларда ўтказилди.

Учрашувда тарғибот маркази ходимларидан катта методист Б. Тожибоев, жаҳон сеҳргарлар академияси аъзоси, Ўзбекистон халқ табиби, ҳажвчи-ижрочи Р. Исломовлар билан бирга чуқур тарихий билимга эга бўлган жонкуяр жамоатчи гуруҳлар ҳам астойдил хизмат қилмоқдалар. Техника фанлари доктори, профессор, исломшунос З. Афзалов, филология фанлари докторлари, профессорлар А. Рустамов, М. Муродов, физика-математика фанлари номзоди, доцент П. Зикриллаев, санъатшунос олим, Ёзувчилар уюшмаси аъзоси Б. Насриддинов, тарих фанлари номзоди, телепублицист Ш. Қосимов, тиббиёт фанлари номзоди З. Эгамбердиев, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Н. Дўстхўжаев, М. Ҳамидов, Т. Алиматов, Ф. Умаров, халқ артисти, Давлат мукофоти лауреати З. Муҳаммаджоновлар бизнинг фаолларимиздир. Хонандалар Х. Қосимов, М. Турсунов, Ш. Расуловлар диний қадриятларга оид ибратомуз ашулалари билан йиғилганларни хушнуд қиладилар.

Яқинда республикамиз мустақиллигининг бир йиллиги муносабати билан Тошкент вилоятининг Чиноз районидаги Навоий номли жамоа хўжалигида «Бободеҳқонга таъзим» мавзусида халқ сайли ўтказилди. Унда Ҳамза номли ўзбек давлат академик драма театри актёрлари Турғун Хонтўраев, Теша Мўминов, Пўлат Носировлар ибн Сино, соҳибқирон Амир Темур, Навоий сиймоларини гавдалантирдилар. Шоирлардан Абдулла Орипов, Ҳайдар Муҳаммад янги ёзган шеърларидан намуналар ўқиб бердилар. Карнай-сурнай-ноғорачилар, тошкўтарувчилар, спортчилар ўз маҳоратларини намойиш этдилар.

(Давоми 3-бетда).

Маҳалла — тарбия ўчоғи

МАЪРИФАТ ҚАДРИ

Бозор муносабати билан ўлкамизга кириб келган шафқатсиз «довул» десакми, қимматчилик десакми, пулнинг қадрсизланиши десакми — сўмни хазонга айлантириб, туппа-тузук одамларни ҳам гангитиб қўйди. Улар асрлар бўйи азиз ва мукаррам саналиб келган, инсонни инсон этиб турган энг яхши фазилатлар — ҳалоллик, ҳаромдан ҳазар, оқибат-диёнат, сабр-мурувватликни энди бир чеккага йиғиштириб қўйиб, бошқа устомонларга ўхшаб яшашни ўйлаб қолдилар. Гўё эртага хор-зорликда қоладигандек камбағал, ночор одамга айланадигандек, ўзларини қандай қилиб бўлмасин пул топиш кўчасига урмоқдалар. Ҳаромми, ҳаришми, суриштирмай-нетмай уй-уйларига ташишга, бирон нарсадан иложи борича кўпроқ ўмаришга тушмоқдалар.

Виждонларини ютиб, бир-бирларини аврамоқдалар, алдамоқдалар. Бирни ўнга пулламоқдалар. Кеч-оқшом эса топиб келган даста-даста ҳазон пулларини санаб, шундан жиндек таскин топмоқдалар. Бир ҳовуч одам шундай ҳаёт кечирса — сезилмас, ҳа, энди буям худойим ўшаларга берган бир дард-да, десанг. Лекин туппа-тузук зиёли, юртда юрган, паст-баландни билган, кеча яхши-ёмону ҳаром-ҳаришни ажратган одамлар ҳам шу кўчага кириб бора бошласалар даҳшат эмасми? Унда, умуман, иймони сустлардан нимани кутасан?! Бировнинг боқиб қўйган молини, бировнинг экиб қўйган сабзисини, бировнинг эшигида турган машинасини кўзни шамғалат қилиб ўмариб кетишлар бекоргами? Бу ўша Россиядан келаётган инфляция — пулнинг қадрсизланиши оқибатида одамлар орасида бош кўтараётган очкўзлик, юхолик, ўғрилик, каззоблик, фойда деганда ҳеч нарсадан тап тортмаслик сингари энг паст инсоний қусурларнинг вабодай тарқалишидан бўлак нарса эмас. Иймонли кишилар ҳам баъзан довдираб қолаётган ана шу кеча-кундузда бизнинг эртамиз бўлган болаларимизни бу бўҳрон, бу таназзулнинг ёмон таъсирларидан қандай сақлаб қолсак экан, деган савол одамни қийнайди. Ўзингиз ўйланг, айтинг, нима қилмоқ керак?

Маҳалла ўз аҳли, фуқаролари, болаларини бу балодан қандай асраши мумкин экан? Инсоф-диёнатга чақириш, мачит-мадрасаларда, маъракаларда ваъз айтиш, панд-насиҳат билан иш битармикан? Одамларни қайтариб бўлармикан?

Бу ваҳима эмас, дўстлар, содир бўлаётган воқеалар яхшиликдан дарак бермаётир. Ахир суғурта ходимлари уйи куйган одамдан ҳам пора ола бошласалар, биров-бировнинг жойига тап тортмай иморат қура бошласа, ота ўз боласини уйидан ҳайдаса, туриши учун ҳақ даъво қилиб судга берса, қўшни-қўшни билан кирди чиқдини бас қилса, бошқа бирови худодан қўрқмай қариндошиникига ўғриликка тушса — буни нима деб атамоқ керак?

Ҳаммасига сабаб — иймоннинг сустлиги, ор-номуснинг йўқлиги, диёнатнинг қочгани, юртда илмли, диёнатли, маърифатли одамларни менсимай кетганимиз, уларни ибрат кишилари деб кўрмай қўйганимиз касри. Ҳалол гапни айтсак, биз илмли, маърифатли одамларга эргашиш у ёқда турсин, қадрламай қўйдик. Уйимизнинг тўри, тўйимизнинг тепаси бирдан иши гуруллаб кетган кишиларники. Бу фарзандларимизга яхши мисол бўлаётгани йўқ. Мен ишбилармон кишиларни, бирни икки қилиш йўлини билганларни камситмоқчи эмасман. Бу фикрдан тамомила йироқман. Халқимиз азалдан савдогарчилик билан шуғулланиб келган, бойиш, фаровон яшаш йўлларини бировдан ўрганмайди. Бу соҳада худо юқтирган истеъдодлари кўп. Лекин ҳеч бир даврда ҳамма ўзим бўлсам кўчасига кириб кетмаган. Инсоф, диёнат унутилмаган. Ҳаром-ҳариш чегарасидан чиқилмаган. Илмли, маърифатли кишиларнинг қадри ҳамиша баланд бўлган, одамлар ўзида ўшаларнинг суҳбатига қониб бўлмас бир муштоқлик сезганлар..

Гаплар, зиёфатлар, тўй-маърака, йиғинлар илмли, солиҳ кишиларсиз ўтмаган. Маърифатли хонадонлар азиз-мукаррам саналган. Бугунга келиб-чи? Маърифатдан тобора узоқлашиб бормоқдамиз. Шу боисдан шууримиз узоққа етмайди, дунёқарашимиз тор, ахлоқимиз ҳавас қиладиган даражада эмас. Ўтмишимизни, тарихимизни билмаймиз. Ота-боболаримиз билан ғурурланиш ҳиссини унутганмиз. Кеча қандай миллат эдик-ку, бугун ким бўлиб қолдик, фарқига бормаймиз. Биз фахрланиб тилга оладиган тарихий қаҳрамонларимизни ҳам шунчаки биламиз. Улар қандай буюк шахс бўлганликларини аллакимлардан эшитганларимиз билан исботламоқчи бўламиз. Ўзимиз қўлга китоб олиш, китоб йиғиш, ростни ёлғондан ажратиш кўчасига кирмаётирмиз.

Аччиқ, аламли бир ҳол. Лекин, на чора, барчаси ҳақиқат. Ҳақиқатнинг кўзига тик қарамас эканмиз, иллатлардан фориғ бўлишимиз қийин.

Мен йигирма икки йил маҳалла қўмитаси раиси бўлиб ишлаб, шу нарсага амин бўлдимки, маҳаллада маърифатли хонадонлар қанчалик кўпайса, қўйди-чиқди, жой талашув, кўчиш, уйдан ҳайдаш, болаларнинг ножўя иш билан қамалиб қолиши, тергов бериш каби ва бошқа оилавий можаролар шунча камаяр ва, аксинча, жамиятда бундай хонадонларнинг нуфузи туша борган сари ҳалиги қусурлар болалаб кетар экан.

Мен хонадонида бирон келишмовчилик, овозни баланд кўтариш тугул тиқ этган товуш — жанжал чиқмаган жуда кўп оилаларни биламан. Разм солиб чиқсам, аксари ўқиган, илмли, дунё кўрган одамларнинг хонадони бўлиб чиқди. Ишқилиб маърифатдан баҳраманд бўлиб турган оилалар, уларнинг келинлари ҳам тинч, болалари ҳам ёмон йўлларга юриб кетмаган ёки уларни вақтида қайириб олишган. Узатган қизлари ҳам борган жойда қум-тошдек ўрнашиб қолади. Келинлари ҳам кетаманга тушмайди. Фарзандлари-ку дарров бирон касб ёки ўқишнинг бошини тута қолади. Кичиклари катталарини кафтида кўтаргудек бўлиб, ҳурмат-иззатини ўрнига қўяди.

Аслида рисоладаги хонадон, тотув оила шу эмасми?

МИЛЛИЙ МАКТАБ МУАММОЛАРИ

ЎЗ ҚАДРИНИ БИЛГАН...

Миллийлик ҳақида ўйласам, тасаввуримда ўзбекона урф-одатларимиз, ўзбекона либос, жиззали патиру ширмой нонларимиз пайдо бўла бошлайди. Самарқанду Бухородаги бетакрор санъат асарлари — гўзал, жозибали, фусункор масжиду мадрасалар кўз ўнгимда намоён бўлади. Бу зангори гумбазли сервиқор масжиду мадрасаларни бир кўриш иштиёқида ёнган юраклар денгизлар оша узоқ-узоқ юртлардан бизнинг серқуёш ўлкамизга талпинади. Асрлар оша ўз тароватини сақлаб келаётган ўша Шердор, Тиллақори, Улуғбек, Мир Араб мадрасалари қаршисида ҳайрату ҳаяжон ила сукут сақлайдилар. Бундайин мўъжизалар яратган халқнинг буюклигига, иқтидору маҳоратига, юксак диди ва истеъдодига ҳайрату ҳавас билан боқадилар, ўзлари сезмаган ҳолда тасаннолар ўқийдилар.

Ана шулардан келиб чиқиб, миллийликнинг буюк қудратига, дунёни забт этувчи кучига ишонмай, таянмай, ихлос қўймай бўладими, ахир?!

Дарвоқе, ҳар бир халқ аввало ўзлигини англаб олишқ керак. Доно халқимиз бежиз айтмаган: «Ўз қадрини билганлар ўзгалар қадрига етади», деб. Биз миллий қадриятларимизни чуқур англасаккина бошқа халқлар миллий маданиятининг ҳам қадрига ета оламиз.

Менинг тасаввуримдаги миллий мактабда — бу гўзал масканда ақлу камолда юксак, фаҳму фаросатда фозил, одобу ахлоқда бекаму кўст устозлар савод ўргатиб, хулқ-атвори устоз кўнглидагидек, илму фанга ташнаю чанқоқ толибу толибалар илм ўргансалар, нечоғлик буюк иш бўларди.

Энди миллий мактабимизда ўқитилиши жоиз бўлган фанлар хусусида озроқ фикр алмашсак. Тарбияли инсонда илм-фанга қизиқиш, ихлос юқори даражада бўлиши шубҳасиздир. Фикримча, одоб-ахлоққа, тарбияга оид фанлар биринчи ўринга қўйилса, сўнгра ижтимоий фанлар — адабиёт, ўлкамиз ва динимиз тарихини ўрганишга эътибор кучайтирилса, ўз-ўзидан, табиий фанларга қизиқиш ҳам ортв боради. Қардош ва хорижий халқлар тарихини, адабиёти ва миллий маданиятини ҳам ўрганиш ўз самарасини беради. Аввало, ўз тарих, адабиёт ва маданиятимизни яхши билсак ва унга чуқур ихлос қўйсаккина бунга эришамиз.

Миллатнинг буюк бўлишида, етук даҳолар, алломалар етишувида, ўлкамизнинг ободу равнақ топишида оиланинг ўрни беқиёсдир. Оилада эса она ўрни — оила соҳибаси ўрни ғоят аҳамиятли. Миллий мактабда эса ана шундай баркамол соҳибалар тарбияланиши керак. Шу боис уларга уй-рўзғор тутиш, оилани бошқариш, фарзандлар бурчи ва ҳоказолар ҳақида ёшига қараб ўргатиб борилса, бу ўз самарасини кўрсатишига ҳеч шубҳа йўқ.

Сўзимнинг сўнгида миллий мактабнинг равнақу ривожи йўлида қилаётган саъй-ҳаракатларим тўғрисида бироз тўхталиш илинжидаман. Аввало ўзим мақсад қилиб олганим — «Гўзал ахлоқ — сўнгра илм» шиорим асосида илк интилишимни бошладим. Бунга «Одобнома» дарсини ўқитишим, синф раҳбарлигим турткм бўлган бўлса, ажабмас. Бу борада менга яна улуғ Навоий, ибн Сино, Беруний сингари донишмандлар асарлари, Қуръони Карим оятлари, ҳадислар, халқимиз ҳикматларию мақол ва масаллари қўл келмоқда. Хуллас, миллийлик сари илк қадамлар ташланяпти. Ўйлайманки, бу қадамларимиз ёруғ кунларга элтади.

М. АҲТАМОВА,
Самарқанд вилояти Ургут районидаги 46-ўрта мактабнинг ўзбек тили ва адабиёти муаллимаси.

ДИЛ СУҲБАТИ

ИМКОНИЯТ

— Яхши ўқитувчилар яхши шоирларни етиштиради, деган эди бир донишманд. Сизнинг отангиз узоқ йиллар маориф соҳасида ишлаб, ўз шамчироқларини наинки шогирдлари қўлида, балки сиз каби саккиз фарзанднинг ҳаёт йўлини белгилаши-ю касб-ҳунарни эгаллашида ҳам машъал қилиб кетганлар. Буни қарангки, сизнинг олти фарзандингиз ҳам бобосию отаси йўлидан бориб, турмушда ва барча ишларда бизга керак бўладиган моҳир қўллилар сафини тўлдиришаяпти экан. Сизни аксарият одамлар шоир сифатида танишади. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси, қатор китобларнинг муаллифи Шукур Дадаш деб билишади.

Фаолиятингизни ўқитувчи, илмий бўлим мудири, мактаб ташкилотчиси, мактаб директори, шаҳар халқ таълими бош бошқармаси муовини ва... бугунги кунда Шайхонтоҳур ноҳияси халқ таълими бўлими мудири сифатида давом эттираяпсиз. Демак, меҳнат жараёнида таълим-тарбиянинг ўзига хос қирраларини кашф этиб, ўз мактабингизни ўтаяпсиз. Раҳбарлик лавозими сизга нима берди? Етакчи бўлмоқлик осон эмас. Тўғримасми?

— Тўғри, Умидахон! Раҳбарлик — катта масъулиятни, меҳнатни, машаққатни ўзингда сезмоқликни талаб қилади экан. Мен жойларда бўлганимда ўз хулосамга яна аниқ амин бўламан. Бизнинг Шайхонтоҳур ноҳиямиз Тошкент шаҳри бўйича энг кўҳна ва ўз тарихига эга ҳисобланади. Шунингдек, мактабларнинг бугунги кунга мослашмаганлиги, тенглашмаганлиги кўпроқ ўйлашга, атрофлича бор имкониятларимиздан фойдаланишга тўғри келади. Мактабгача тарбия муассасалари оғир аҳволда, десам муболаға бўлмайди. Уларнинг кўпчилиги ҳамон бойларнинг эски ҳовли-жойларида қўним топган. Ўзим иш бошлаган 1988 йилдан бери шундай боғчаларнинг бештасини бузиб, ўрнида янги иккита типовой боғча қуришга муваффақ бўлдик. Ҳозирги кунда ноҳия ҳокимияти раҳбарлигида Ўқчи кўчасидаги боғчани таъмирлаш билан бандмиз. Ноҳиямиздаги 17 та мослаштирилган боғчанинг тўққизтаси кўмир билан иситилади. Қолган саккизтаси эса газга, қувур сувларига ўтказилди. Шаҳардаги бошқа районларга қараганда бизда мақтанарли бирорта ҳам боғчаю ясли бинолари йўқ эди. Ҳатто боғчаю мактабларда бассейн ҳам йўқ. Боғчаларимизнинг жами 9880 ўринли. Аммо уларга 11600 бола қатнайди. 3 мингга яқини эса навбат кутиб турибди. Бу эса, ўз-ўзидан маълум, тарбияни мувофиқлаштиришда мушкулликни келтириб чиқаради. Ноҳиямиз халқи йил бошида жуда қувонган эди. Чунки Хувайдо, Қоратош маҳалласи, Марказ-15 ва Жарариқда янги боғча ва мактаблар биносини қуриш режалаштирилганди. Аммо қарийб етмиш фоиз қурилиш ишлари тугалланган янги бинолар бугунги кунда ёппасига тўхтатиб қўйилди. Чунки уларни қуриб битказиш учун маблағ ҳам, қурилиш материаллари ҳам йўқ эмиш...

— Шукур ака, яқинда Ўзбекистон ойнайи жаҳони орқали сизнинг ноҳиянгиз мактаб ўқувчилари қарийб икки соатли кўрсатув бердилар. Унда болаларнинг унутилаёзган ўйинларию халқ оғзидан асрлар бўйи тушмай келаётган ялла ва лапарлар ижро этилди. Бунчалик маҳорат ва катта меҳнат билан ташкилланган концерт программаси кўпчиликда қизиқиш уйғотади. Демак, сизларда таълим-тарбия ишлари етарлича болаларни санъатга йўналтириш ҳам.

— Бизнинг ноҳия шаҳар бўйича энг миллийлаштирилган маҳаллалардан ташкил топган, десам хатомас. Қолаверса, болалик — бетакрорлик. Бу оламни ота-боболарнинг теша тегмаган ҳаётию сохталаштирилмаган турмуш тарзи билан омухталаштириб ўстириш айни муддаодир. Шунинг учун биз бу борада ҳар қандай янгиликларни жамлаш ва яхшиларини оммага олиб чиқиш учун ҳеч нарсадан тоймаймиз. Ҳатто шу ҳақда ноҳия тарбиячиларининг конференцияларини ҳам тез-тез ташкиллаб турамиз.

— 1 сентябрь куни боғчаларда Ўзбекистонимизнинг мустақиллигига бағишланган эрталиклар ўтказилди. Бу борада ҳам бирмунча ишларни уддалагандирсизлар?

— Ҳа, эртанги ўқувчи, бугунги боғча тарбияланувчиси — мамлакатимизнинг ҳақиқий эгалари бўладилар. Улар атрофлича билимдон ва ҳар борада уддабуро бўлмоқлари учун энг аввало ўз она тилига, дини ва эътиқодига молик бўлиб ўсмоғи керак. Мустақилликни халқ нега севади? Байроғимиз тарихини биласанми? Бизнинг ўз туғимиз, гербимиз ва гимнимиз бор. Нега Ўзбекистонимизнинг мустақиллик байрамини нишонлаяпмиз? каби саволларга ҳар бир болакай аниқ жавоб бериши ва бу жавобларни тўғри идрок қила бориши кераклигига аҳамият бердик.

— Боғча ва мактабнинг боғлиқлиги узвийдир. Бу борада ҳам ноҳиянгизда ўзига хос ишлар қилинаётган бўлса керак.

— Ҳа. Сўнгги вақтларда мактабларни боғча ёнига ёки боғчаларни мактаб яқинига қуришга жиддий эътибор беряпмиз. Чунки боғчада тарбияланган бола ўз боғча опалари назоратида мактабга бориши, у ердаги таълим-тарбиянинг мактабга ҳам қанчалик даҳлдор эканлигини қалбан ҳис қилиб улғайиши фойдадан ҳоли бўлмайди. 171-боғча билан 254-мактаб, 588-боғчамиз билан 276-мактаб ёки 299-мактаб билан 229-боғча худди шундай қурилган.

— Яқинда халқ таълими қонуни эълон қилинди. Албатта, уни ўз таҳлилингиздан ўтказгандирсиз?..

— Халқ таълими қонунида яхши фикрлар бор. Оиланинг ўзида савод чиқариш мумкин, деган гапларга юз фоиз қўшиламан. Мустақил ўқиб, аттестат олиш ҳақидаги гаплар ҳам жуда ўринли. Мен шу борада она тарихимиз, юртимиз, еримиз тарихи билан чуқур шуғулланишни йўлга қўйишимиз кераклигини таъкидламоқчиман. Бугунги ўқувчи Темур бобомиз, Дукчи эшонлару Амир Олимхоннинг давлат бошқариши санъатини билишдан кўра Пётр 1, Александр Невскийлару Пугачёв қўзғолонларини яхши билади.

Мустақиллик шарофати билан мустақил фикрлай бошладик. Изланиш, интилишларимиз ҳам шунга яраша бўлаяпти. Масалан, бугунги кунда ноҳиямиздаги бизга ёт, ҳаёту оламимиздан йироқ «зот»лар номи билан аталадиган мактаблар ўз эгаларига қайтарилди. Ҳалол меҳнати билан билимдон шогирдлар етиштирган ҳаётини болаларга бағишлаган марҳум мураббийлар номини абадийлаштирдик. Энди 98-мактаб-интернат Ғаффор Рашидов, 38-мактаб Ҳошим Мусаев, 41-мактаб Ҳасанжон Исломов, 262-мактаб Аъзамжон Рустамов номлари билан юритилади.

— Сўзда сеҳр, шеърда ҳикмат бордир, дейишади. Янглишмасам, эндиликда ҳикматга бой тўртликлар, панду насиҳатга мойил шеърлар ёзаяпсиз.

— Ҳа, бўш вақтларимда севимли машғулотим — Бедилу Навоий, Бобуру Зебунисоларни мутолаа қилиш бўлади. Ўзим ҳам орзу-ўйларимни қоғозга туширишга ҳаракат қиламан. Яқинда ҳамкасбим, Фарғона вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи Турсунали Қурбоновнинг «Одобнома» китобини ўқиб чиқдим. Беихтиёр китоб таъсири асосида ўгитнамо сатрларни болаларга мослаб ёзишга чоғландим:

Ерга сепилган ҳар дон
Дастурхонда азиз нон.
Исроф қилма беҳуда,
Меҳнати оғир жуда
Увол қилган кўр бўлар,
Пешонаси шўр бўлар,
Нондек азиз бўл, деган,
Нондек лазиз бўл, деган
Элнинг доно нақли бор,
Нақли тўла ақли бор,
Шунинг учун, эй ўртоқ,
Ерда кўрдингми урвоқ,
Дарров териб кўзга сурт,
«Балли», дейди сенга юрт.

Гап таълим-тарбияга уланган экан, мен мактаб ва ота-она ҳамкорлигини чамбарчас боғлаш кераклигини таъкидлайман. Ота-она маълум корхонада ишлаб, айтайлик, раҳмат олмоқда. Соз бўларди, шу раҳматлар оқил фарзандлар учун ҳам бўлса! Шунинг учун биз ота-оналарнинг ишдаги жавобгарлигини мактабдаги болалари учун ҳам жавобгарлик деб биламиз. Бола ноўрин хатти-ҳаракат қилса ҳам, мақтовга лойиқ бўлса ҳам, уларнинг раҳбарларини хабардор қиламиз.

— Ноҳия ва вилоятларда август кенгашлари бўлиб ўтганига кўп бўлмади. Сизнинг ўз ҳаяжонларингиз, фикр-мулоҳазаларингиз бордир кенгашлар тўғрисида?

— Ўтган йили ноҳиямизда шаҳар ўқитувчиларининг кенгаши бўлганди. Ўшанда мен бир ҳақиқатни туйгандим: турли баҳоналар билан мактаб раҳбарларини тез-тез бир-бири билан учраштириб туриш керак! Улар ўз янгиликлари, яхшиликлари билан ўзаро ўртоқлашадилар, камчилик ёки қувонарли томонларини илғайдилар. Бу йилги кенгашлар ҳам ўз ҳақиқатимни қалбан мустаҳкамлашимга имкон яратди.

Энди 9-синфгача мажбурий таълим жорий қилинди. Менга қолса бу мажбурийни ундан ҳам кам фурсатга белгилардим. Чунки турли феълли болалар бор. Ахлоқи оғир болаларга эътиборни қаратиш, ўқишга хоҳиши йўқми, уни мажбуран ўқитишга интилишни бас қилиш керак. Биз бундай болаларни қаттиқ назоратга олганмиз. Уларни тезроқ иш билан таъминлашни ўйлаймиз. Аксарият мактабларимиз ўзини-ўзи бошқаришга ўтган. Айрим мактабларимизнинг 200 мингдан ортиқ маблағи, ўз машинасию фойда кўрадиган хўжалиги бор. Бу хўжаликлар эса кўпинча ўқишга лаёқатсиз болаларни банд этиш, уларга ҳунар ўргатишга ҳисса қўшади. Ўқувчиларни миллий касбга ўргатиш мақсадида бу йилги ўқув йилидан бошлаб касб-ҳунар колледжини очишга муваффақ бўлдик.

Байрамлари кўп юртнинг ҳаёти фаровон бўлади, дейишади. Мустақиллик шарофати билан ўтаётган байрамлар, бир-бирига уланаётган тантаналарда бир тилак, бир орзу билан бандман: ҳозирги куннинг талаби, одамларнинг миллати, ижтимоий мавқеи, дини ва қайси партияга мансублигидан қатъи назар, Ватанимиз мустаҳкамлигига ҳисса қўшиши керак. Бу эса биздан имкониятларимизни излаб топишга даъват этади. Бу борада қўлга киритилган имкониятни бой бермаслигимиз керак. Эртанги кунимиз эгаларини давр бизга топширган экан, бу борадаги масъулликни унутмаслигимиз, фахрланиб ишга киришмоғимиз керак.

— Суҳбатингиз учун раҳмат. Таълим-тарбияга даҳлдор, ўқитувчиликни касб-ҳунар деб эмас, балки санъатим, ижодим, иқтидорим деб ишлаётган касбдошларингиз кўпайсин!

У. АБДУАЗИМОВА
суҳбатлашди.

ШАРҚОНА ТАРБИЯ — БЕБАҲО ХАЗИНА

(Боши 2-бетда).

— Жойларда марказнинг филиаллари бўлса керак?

— Барча вилоятларда филиаллар мавжуд. Уларда 3 нафар маърузачи ва 6 нафар жамоатчи фаоллик кўрсатишяпти. Уларга методик йўлланма берилади. Ҳар бир вилоятда маърузачи маҳаллий шароитдан келиб чиққан ҳолда мавзу танлайди. Бухоро, Самарқанд, Наманган вилоятларида ҳам бир қатор намунали тадбирлар амалга оширилаётир.

— Маъзур тутгайсиз, сиз собиқ атеистик музейда ҳам методист-лектор бўлиб ўн йил ишлаган экансиз. Айтингчи, аввал атеист, кейин эса маънавий маданият тарғиботчиси бўлишни қандай тушуниш мумкин?

— Дарвоқе, шу саволни кутган эдим. Собиқ атеистик музейдаги фаолиятимдан ўзим қаноатланмасдим. Кишининг дили бошқаю тили бошқа бўлишдан асрасин экан. У даврларда ҳар бир маъруза собиқ район партия комитетлари чиғириғидан ўтказиларди. Фақат уларнинг кўрсатмаси асосида иш юритиларди. Маъруза тингловчилар ҳам жуда озчиликни ташкил қиларқисқаси, «тадбирлар» зерикарли ўтарди. Ҳозир эса давра суҳбатлари, халқ сайллари, учрашувлар бутунлай бошқача — комплекс тарзда ўтказилади. Маърузадан сўнг ҳужжатли фильмлар намойиш қилинади, қўшиқ, куй ижро этилади. Хуллас, ҳар бир тадбир эркин — халққа манзур бўладиган тарзда ўтказилади.

— Таклиф ва мулоҳазаларингиз?

— Маънавий қадриятлар — тарих ва адабиётимиз, эътиқодимиз ва имонимиз, урф-одат ва анъаналаримизга меҳр-муҳаббат уйғотиш муқаддас бурчимиз экан, биз истардикки, мактабларнинг адабиёт ва тарих ўқитувчилари ташаббус билан чиқишиб ҳамкорлик қилишса, ўқувчи ёшларга бирон бир мавзу ҳақида маърузз қилишни таклиф қилишса, дуруст бўларди. Бизда кўчма, услубий, доимий кўргазмалар мавжуд. Ҳужжатли фильмлар намойиш қилишимиз мумкин.

Менинг таклифим — мактабларда ислом дини тарихини ўргатиш йўлга қўйилса, мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Диний-маънавий дунёқарашларга эга бўлган Алишер Навоий, Бобур, Беруний, Абу Али ибн Сино, Умар Хайём, ал-Хоразмий сингари алломалар ўзларининг илмий асарлари билан дунёвий фанлар тараққиётига буюк ҳисса қўшганликлари барчага аёндир. Маҳаллаларда ва мактабларда ана шу сиймоларнинг фаолиятига бағишланган маънавият хоналари ташкил этилса.

Маънавий қадриятларни тарғиб қилишни кечиктирмаслик зарур. Ишлар кўлами жуда кенг. Аммо ҳозирги кунда иқтисодий шароит маънавиятнинг ўсишига бирмунча тўсқинлик қилмоқда. Биз ёшларни қанчалик кўпроқ маънавият билан таништирсак, жамиятимиз шунчалик тез соғломлашади. Бу дегани безорилик, ўғрилик, бепарволик каби салбий иллатлар йўқола бориб, улар ўрнини одамийлик, тўғрилик, меҳр-шафқат эгаллайди.

Маънавиятни муқаддас бир туйғуга айлантириб, уни тиланчига ҳам, шу билан бирга талончига ҳам айлантирмаслигимиз лозим. Шундагина «маънавият» улуғ каломга айланади, ҳамма унга талпинади, ундан баҳра олади, уни ёғду каби эъзозлайди.

— Хайрли ишга ундаш шу ишни ўзи қилиш билан баробар, деган эди ат-Термизий. Бундан кейинги савобли ишларингизга муваффақиятлар тилаймиз. Мазмунли суҳбатингиз учун раҳмат.

Суҳбатдош
Дилбар ХЎЖАЕВА.

Адабиёт ўқитувчиларига ёрдам

«МУҚИМИЙ — САТИРИК ШОИР»

(Семинар-дарснинг тахминий режаси)

Т. Н. Қори-Ниёзий номидаги Ўзбекистон Педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти тайёрлаган методик тавсияларга кўра, мактабларда ушбу ўқув йилида 9-синфда Муқимийнинг ҳаёти ва ижодини ўқиб ўрганиш учун 6 соат вақт ажратилган. Такомиллаштирилган ўқув режасида 9-синфда Муқимий, Завқий, Аваз Ўтар ўғли, Ҳамза, Абдулла Қодирий, Уйғун, Зулфия каби йирик шоир ва ёзувчиларнинг асарларини кенгроқ ўқиб ўрганиш мақсадида семинар-дарс ўтказиш ҳам кўзда тутилган. Ўқитувчи «Муқимий — сатирик шоир» семинар-дарсни қуйидагича режалаштириши мумкин.

Дарс мавзуи: Муқимий ҳаёти ва ижоди бўйича якуний машғулот.

Дарс мақсади: Муқимийнинг ҳаёти ва ижоди бўйича ўқувчиларнинг олган билимларини аниқлаш.

Тарбиявий мақсад: ўқувчиларда илмга, ўтмиш маданиятимиз ва тилимизга бўлган муҳаббатни ошириш.

Дарсни жиҳозлаш: 1. Шоир портрети. 2. Шоир ҳақида турли рўзномалар ва ойномаларда эълон қилинган материаллар. 3. Ўзбекистон халқ шоири Собир Абдулланинг «Мавлоно Муқимий» романи. 4. Магнитофон. «Муқимий» номли мусиқали драмадан парча эшиттириш.

Дарсда ўқувчиларнинг Муқимий ҳаёти ва ижоди бўйича олган билим савияларини аниқлаш ва систмалаштириш учун уларнинг мустақил фикрлаш қобилиятларини ҳисобга олган ҳолда ушбу саволлар бўйича суҳбат ўтказилади.

1. Муқимийнинг ёшлиги ва ота-онаси ҳақида нималарни биласиз?

2. Муқимийнинг Қўқонга қайтиши ҳақида ким ҳикоя қилиб беради?

3. Муқимийнинг оилавий ҳаётини ким гапириб беради?

4. Муқимийнинг саркотибликдан кетишининг сабаби нимада эди?

5. Муқимий Қўқон адабий муҳитига бошчилик қилиб нималарни амалга оширди?

6. Муқимий Тошкентда бўлганида кимлар билан учрашди? Тошкент маданий муҳити унда қандай таассурот қолдирди?

«Муқимий — сатирик шоир» мавзуида шоирнинг ижодий фаолияти хусусида кўп гапириш мумкин. Шунинг учун асосий эътиборни унинг сатирик шеърларига қаратиш лозим. Якуний дарсда ўқувчиларнинг эътиборини мумкин қадар «Танобчилар», «Масковчи бой таърифида», «Авлиё» сатираларига қаратилади. Ўқувчилар амалдор ва диндорларнинг қиёфаларини очиб берадиган жавоблар қайтарадилар.

Шунингдек, болалар билан Муқимийнинг лирик шеърлари — «Навбаҳор», «Толеим», юмористик асарлари устида ҳам савол-жавоблар қилгач, «Саёҳатнома» асари юзасидан кенгроқ тўхталиш мумкин. Муқимий шаҳар ва қишлоқларга қилган саёҳатлари даврида халқ ҳаётини зўр диққат билан кузатади. Бу асарида шоир гуруҳ вакиллари — мингбошилар, бўлис бошлиқлари, қози ва элликбошиларни қаттиқ танқид қилади. Ўқувчилар «Саёҳатнома» ўтмишни ўрганишда қимматли асар эканлигини, «Дўрманча» ҳокими Ғози, «Яккатут» мингбошиси «қуруқ савлат» Эшдавлат пасткашларнинг бошқа мингбошилардан қолишмаслигини сўзлаб берадилар.

Савол ва топшириқлар жараёнида мунозарали фикрлар туғилса, ўқитувчи томонидан аниқлик киритилиб, ўқувчилар фикр ва мулоҳазалари тўлдирилиб борилади. Кейин у Муқимий ҳаёти ва ижодини қисқача якунлайди.

Қидирбой ТЎЛАБОЕВ,
Тошкент шаҳридаги Улуғбек номли 230-мактабнинг олий тоифадаги ўқитувчиси.
Маҳмуд ТУРСУНОВ,
213-мактабнинг олий тоифадаги ўқитувчиси.

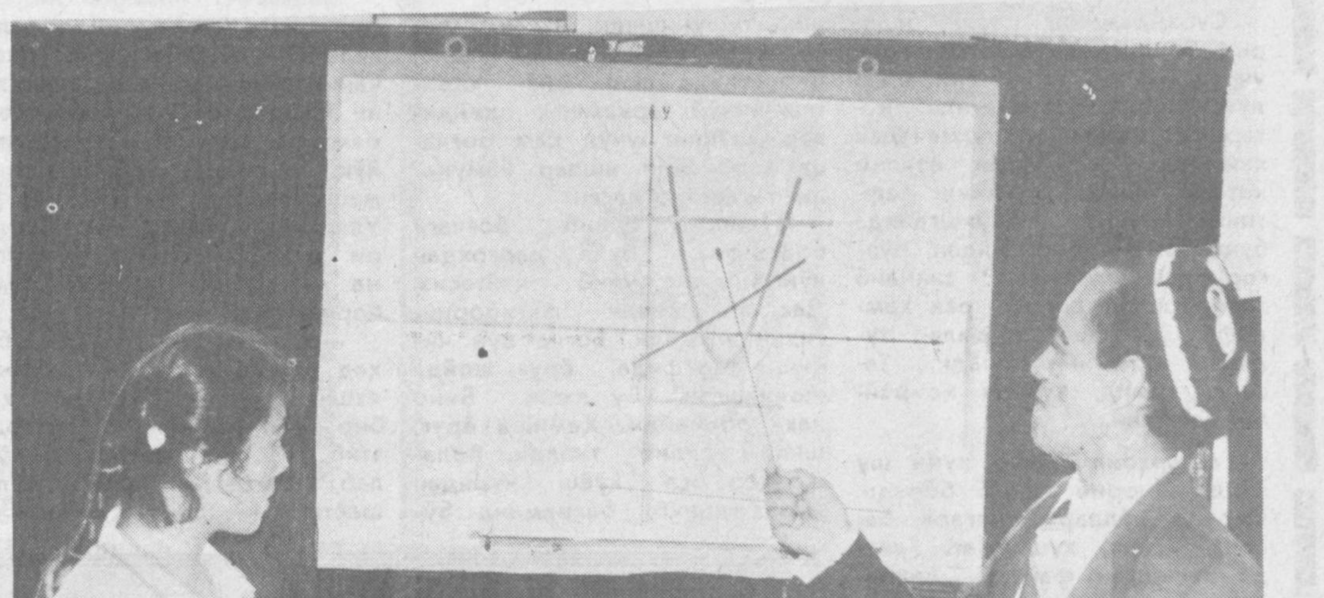

Сурхондарё вилояти «Ленин йўли» районидаги А. Ҳидоятов номли 14-ўрта мактабнинг математика ва информатика фани ўқитувчиси Амир Ганиев 21 йилдирки ёшларга сабоқ бериб келмоқда. Ижодкор ва изланувчан ўқитувчи ҳар бир дарсни кўргазмалилик асосида қизиқарли ва ҳаётий қилиб ўтади.

У 1992 йилда Республика кўрик-танловида қатнашиб, иккинчи даражали диплом билан тақдирланди.

СУРАТДА: А. Ғаниевни дарс ўтаётганида кўриб турибсиз.

А. АКМАЛОВ сурати.

Шу маънода маҳалламизда истиқомат қилаётган Раҳмоновлар оиласига ҳавас қилиш мумкин. Қамария опанинг икки ўғиллари доктор, иккитаси меъмор. Келинлари ҳам бир-биридан хушмуомалали. Наинки ўқиган, кўп нарсани уққан, ишни ҳам, рўзғорни ҳам босиқлик билан эплаб келаётган, иссиққа ҳам, совуққа ҳам кўнадиган аёллар. Фарзандлари-ку бир-биридан мўмин-қобил, уқувли. Фақат ҳавас қиласиз. Негаки, бу хонадонда маърифатли кишилар кўп, маърифат бор ерда эса ёмон хулқ, ёмон одатга ўрин қолмас экан. Ота-боболаримиздан қолиб келаётган энг яхши фазилатлар мукаррам саналаверар экан. Ёмон иллат юқа олмас экан. Шу боисдан ҳам Искандархон аканинг ҳам, укалари Шавкатхон, Рашодхон, Абдусафиларнинг ҳам фарзандлари тарбиясига ҳавас қилиш мумкин ва уларнинг оиласини ҳақиқий маърифатли оила дейиш мумкин.

Агар биз маҳаллада шундай маърифат кириб борган оилаларнинг салмоғини кўпайтира олганимизда эди, боя мен юқорида тилга олган қусурлар ўз-ўзидан уят ҳисобланадиган ва одамлар бу кўчадан қадамини тортадиган бўлиб қолармиди шояд. Шунинг учун ҳам маърифатли одам — маърифатли ҳонадон — маърифатли маҳалла йўлидан боравермоқ керак. Шунда ўзини ва ўзлигини таниган маърифатли миллатга айлансак зора.

Бунинг учун нима қилмоқ керак? Аввало, эски илмдан ҳам, янги илмдан ҳам бирдай хабардор илм-маърифат кишилари билан учрашувларни, мулоқотлару маърузаларни кўпайтираверишимиз лозим, шекилли. Бундай кишиларнинг суҳбати, сўзидан тўй-маъракаларимиз, гапу гаштакларимизда фойдалансак, нур устига нур бўларди. Ҳарна қулоққа киргани, инсофдиёнатга чақирилгани, болаларимиз оқ-қорани танигани, дунёни англагани. Нега одамлар муфтий Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуфни, Обид қорини, Нуритдин Муҳиддиновнинг сўзларини жон қулоғини тутиб тинглайдилар? Негаки, шундай солиҳ кишиларнинг суҳбатига, дину диёнатга чорловига чанқоқлик бор. Маърифатли сўзга ташналик бор.

Маҳаллада тарбиявий ишларни йўлга қўйиш борасида анчагина яхши тажрибаларимиз бор. Масалан, илгари мактабда ёмон ўқийдиган ва ўқишдан совуб кетган болаларнинг хонадонларига бориб, ота-оналари билан алоҳида суҳбатлашиб келар эдик. Баъзан эса ҳеч эпга келмайдиган болаларнинг оталарини идорага чақириб, фарзанд тарбиясидаги бурчларини эсга солиб қўярдик.

Рости, кейинги вақтда бу айтарли фойда бермай қўя бошлади. Жамиятда кечаётган айнишлар ўсиб келаётган авлодга тез юқиб, болага ота-онанинг сўзи ўтмай қола бошлагач, таъсир қилиш усулларини ўзгартиришга мажбур бўлдик.

Мактаб билан алоқани кучайтириб, эски ўзбек ёзувию исломни, дунёвий фанларни бирдай яхши ўзлаштираётган ўқувчиларга маҳалла стипендияси беришни жорий этиб кўрдик. Бу нарса анча ижобий натижа берди. Уларнинг юриш-туришлари, муомала ва одоблари ҳам ўзгарди. Уларга мўминлик, ҳалимлик, мулоҳазакорлик юқди.

Никоҳ кечаларида тўйни олиб борувчи кишиларнинг савияси ҳақида ҳам ўйлаб, ўзимиз маърифатли одамларни тўйбоши қилиб тайин этдик. Улар болаларнинг кўз ўнгида пул сочиш, ароқ ичиш, бетартиб равишда ўйин-кулгилар қилиш сингари қусурларга чек қўйиб бормоқдалар.

Албатта, халқни маърифатли этмак, унинг онг-шуури, тафаккури ва дунёқарашини шакллантирмак учун ҳали кўп ишлар қилиш лозим. Биз эндиги кунда тарихимизни яхши биладиган етакчи олимларни маҳаллага таклиф этиб, учрашувлар ўтказишни мўлжалламоқдамиз. Маҳалламизга илгари кўп шоир ва ёзувчилар ташриф буюришган, халқимиз уларнинг суҳбатларидан кўп баҳраманд бўлган эди. Энди ўтмишимизни яхши биладиган, у ёки бу тарихий воқеа ва шахслар ҳақида ноёб материалларга эга бўлган тарихчи олимлар билан учрашувлар ўтказсак, бу, шубҳасиз, одамларнинг миллий ўзлигини танишини тезлаштиради, деб ўйлаймиз. Биз яшаётган жой Катта Қангли деб аталади. Ўтмишда шундай ўзбек уруғи келиб қўнган жой. Ҳатто бир сидра шундай давлат ҳукм сургани тарихдан маълум. Шул ҳақда тарихчи олим К. Шониёзов жуда бой тарихий материалларни билгани сабабли бу муҳтарам олимимизни маҳалла аҳли билан учрашувга таклиф қилмоқчимиз. Кейин эса маҳалла аҳли учун кичкинагина бўлса ҳам, тарихий адабиётлар кутубхонаси очсак, сўнгги вақтда чиққан халқимиз тарихига алоқадор ноёб китобларни йиғсак, ундан маҳалладошларимиз баҳраманд бўлса, деган ниятдамиз.

Биз бугун мустақил давлат, бир бутун миллат сифатида шаклланишимиз лозим бўлган кезда бу нечоғли аҳамиятли эканини изоҳлаб ўтирмаса ҳам бўлади.

Азизлар, маърифатдан, маърифатли одамлар суҳбатидан бебаҳра қолманг! Ўшаларга яқинроқ бораверинг. Уларни муҳтарам кўраверинг! Улардан сиз оладиган нур, билим, янгилик наинки кўзингизни очади, ўзингизни танитади, миллий ғуруримизни кўтариб, шу халққа мансублигингиз учун фахр-ифтиҳор уйғотади, балки болаларингиз олдида сизни мукаррам этади, қадрингизни баланд, сўзингизни эътиборли этади, демакки, фарзандларингиз ҳам сизнинг кетингиздан яхши кўчага киради. Ўз халқи, миллатининг энг яхши фазилатларини қадрлайдиган бўлади. Маърифат шундай буюк сеҳрга эга.

Мурод МАНСУР,
Тошкент шаҳар Акмал Икромов районидаги Гулистон маҳалла комитети раиси, Ўзбекистон адиблар иттифоқи аъзоси.

● *Унутилмас сиймолар*

УСТОЗ АЛЛОМА

Воҳид Абдулло — республикамиздагина эмас, балки Ўрта Осиёда йирик олим сифатида танилган. Унинг таваллудига 80 йил тўлди. Яқинда Самарқанд давлат дорилфунунида шу санага бағишланган тантанали йиғилиш бўлиб ўтди. Вилоят адабий жамоатчилиги, кенг китобхонлар оммаси академик Воҳид Абдуллаевнинг ижодий фаолияти ҳақида қизғин фикрлашди.

Олимнинг илмий изланишлари ҳақида шаҳар ҳокими Азиз Носировнинг чиқиши қалбларни тўлқинлантирди.

— Ўзбек ва тожик-форс адабиётларини, — деди ҳоким ўз сўзида, — яхши билган олим буюк Алишер Навоий ижодини атрофлича тадқиқ қилиш билан бирга ўнлаб Хоразм ва Самарқанд шоирларини адабиётимиз тарихига олиб кирди. Айни пайтда у ўзбек, тожик, туркман, озарбайжон ва қозоқ адабиётларининг ўзаро таъсири масаласи ҳақида катта илмий тадқиқотлар яратди, уларни илмий монография сифатида нашр эттирди.

Ҳа, Воҳид Абдуллаев деганда, тасаввуримизда адабиётшунослигимиз харитасининг катта бўшлиқларини ўз салмоқли тадқиқотлари билан тўлдирган, юзлаб асарлар ижод қилган ва кўплаб етук шогирдлар етиштирган меҳрибон мураббий, заҳматкаш олим кўз ўнгимизда намоён бўлади. У ўз илмий-педагогик фаолиятида катта жамоатчилик ишларини ҳам олиб борди. Собиқ Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати, собиқ СССР ёзувчилар уюшмаси аъзоси эди. У Ватан олдидаги катта хизматлари учун Меҳнат Қизил Байроқ, Халқлар дўстлиги, «Ҳурмат Белгиси» орденлари ва медаллар билан тақдирланганди.

Республикада хизмат кўрсатган фан арбоби, Алишер Навоий номидаги Самарқанд давлат дорилфунуни ўзбек адабиёти кафедрасининг мудири, филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг ҳақиқий аъзоси эди.

Воҳид Абдуллаевнинг хотирасини абадийлаштиришда ҳам катта ишлар қилинди.

Жумладан, Бибихоним масчити ёнидан Самарқанд аэропортигача бориладиган шоҳ кўча академик Воҳид Абдуллаев номи билан аталди. Унинг фандаги буюк хизматлари ҳақида улкан олимларнинг фикрлари мавжуд.

Дорилфунунда «Истеъдодга баҳо» деган бурчакда қуйидаги сатрларни ўқиймиз:

«Қимматли Воҳид! Сизнинг улкан ишингизни ўқиб чиқдим. Бу ишнинг ҳар бир сатри шундан далолат бериб турибдики, унинг муаллифи ишни пухта қурадиган, омилкор тадқиқотчидир.

Е. Э. БЕРТЕЛЬС,
профессор».

«Ўртоқ Абдуллаев баланд талантли, зийрак, меҳнаткаш, дўст ва бошлаган иши устида зерикмай, вақтини қизғанмай ишлайдиган бир илмий ходим... Унинг сифатларини салмоқдор қилган нарса форсча-тожикча ва ўзбекча манбаларни тушуниб, ўқиб ва улардан етарли даражада фойдалана олишидадир.

Садриддин АЙНИЙ, 1941 йил».

«Профессор Воҳид Абдуллаев ўзбек, тожик ва қардош республикалар адабиётининг талантли тадқиқотчиси сифатида ўзини кўрсатди... Айниқса, шуни алоҳида қайд этиш лозимки, унинг «Ўзбек адабиёти тарихи» номли олий ўқув юртлари учун дарслик китоби мутахассислар томонидан юқори баҳоланди.

В. В. РЕШЕТОВ,
профессор, Тошкент».

«Қадрли Воҳид Абдуллаевич! Сизнинг ишингиз бизнинг қадимги халқимиз ўртасидаги дўстликни тағин ҳам мустаҳкамлайди.

Маъсуд АЛИХОН,
ҳинд журналисти».

«Воҳид Абдуллаев адабиёт олами учун тасодифий шахс эмас. Ўзбек адабиёти тарихи соҳасида узоқ йиллардан бери самарали меҳнат қилган тажрибали, ҳар тарафлама инкишоф ўлмиш чуқур маълумотга молик, эрудияли бир олимдир.

Ф. КОЗИМЗОДА,
академик, Озарбайжон.

В. Абдуллаевнинг шогирдлари Нуриддин Шукуров, Ботирхон Валихўжаев, Саъдулла Мирзаев, Раҳмонқул Орзибеков, Раҳматулло Қўнғировлар ўзларининг «Аллома хотираси» сарлавҳали публицистик мақолаларида шундай сатрларни битганлар:

«...Воҳид Абдуллаев буюк Навоийнинг:

Бу гулшан аро йўқдир
бақо гулига сабот.
Ажаб саодат эрур чиқса
яхшилик била от, —

деган байтини кўп такрорлар эдилар.

Ҳа, устоздан яхши от, яхши китоблар, яхши анъаналлар, яхши фарзандлар, яхши шогирдлар мерос бўлиб қолганлиги ажиб саодатдир, дилларимизга таскин ва тасалли берувчи ҳаётий асосдир!»

Хуллас, академик Воҳид Абдуллаевнинг бисотига бағишланган кўргазмада академиклар Ғафур Ғулом, Ҳамид Орасли (Озарбайжон), Абдулғани Мирзаев, Бобожон Ғафуров (Тожикистон), М. Н. Ҳидиров, Боймуҳаммад Карриев (Туркманистон), филология фанлари докторлари Ҳамид Сулаймонов, Маҳмудали Юнусов, Ҳамид Расулов каби қатор олимлар унинг зукко ва доно олим эканлигини улуғловчи мадҳиялари олим асарларининг илмий юксаклигидан далолат беради.

Университет кўргазмасида олимнинг китоблари, публицистик мақолалари, у ҳақидаги асарлар жой олган.

З. БАҲРИЕВ,
ўз мухбиримиз.

Фотимийлар Ифриқияда. Исмоилийлар аълобийларни тахтдан ағдардилар. Исмоилийлар ҳаражати шиа мазҳабидаги мужоҳидларининг қарашлари билан қуролланган махфий ташкилот бўлиб, унинг аъзолари ўзларининг яширин имомларига сиғинардилар. Ўз мақсадлари ва эътиқодларига эришиш йўлида улар ҳеч қандай қурбондан қайтмас эдилар. Шу мақсадлар ва эътиқодларга биноан гўё исмоилийларнинг аллақандай олий доҳийси барча мавжуд фойдали ижтимоий, маданий ёхуд диний (ҳатто мусулмонликка мансуб бўлса ҳам) тартиб-қоидаларни йўқ қилиб, уларни ўзича қайта таъсис этар эмиш. Форслар юртида ва Арабистонда ана шундай исмоилийлар турли номлар билан пайдо бўлдилар. Ифриқияда шундайлардан бири Убайдуллоҳ исмли киши янги доҳий сифатида кўринди. Ўзининг айтишича, у Алининг хотини Фотиманинг авлодидан экан. Унинг маслакдошлари билан режалар тузиб, кўтарган қўзғолони натижасида сўнгги аълобий ҳам тугатилди. Фотимийлар ўз пойтахтини ал-Маҳдийда барқарор қилганликларидан кейин аълобийларнинг кучларини енгиб, Ўртаер денгизининг марказидаги ҳарбий-денгиз давлатига айландилар. Сицилия ва Сардиниядан устун келишган, улар Сицилиянинг маданий, маъмурий ва қишлоқ хўжалиги ривожига катта ҳисса қўшдилар. Сўнгра фотимийлар шарққа томон силжий бошлаб, ўнинчи аср ўрталарига келганда Мисрни забт этдилар. Энди уларда йирик империя ҳосил бўлган эдики, Мисрдан туриб уни икки юз йил бошқардилар.

Марокаш муробийлари. — Юсуф ибн Тафшин (1061—1106 йиллар). Севильянинг сўнгги қиролини ағдарган муробийлар испан-марокаш давлатини туздилар. Фотимийлар Мисрни ўзларига қароргоҳ қилиб олишгач, уларнинг ифриқиялик ҳокими ярим қарам ҳукмдорга айлана борди. Бу минтақада фотимийларнинг заифлашуви уч юз йиллаб араблар томонидан бошқариб келинаётган барбарлар учун қулай имконият вужудга келтирди. Улар куч тўплай бошладилар, диний жамоа бошлиғи қиёфасида ўзларига раҳнамо топдилар. Бу жамоа аъзолари ташландиқ монастирларда жойлашган эдилар. Мусулмонлар монастири «рибат» деб аталиб, муробийлар (монас-

(Боши ўтган сонларда).

тирларда истиқомат қилувчилар) номи ҳам шундан келиб чиққан. Уларнинг доҳийси Абдулло ибн Ясин бутун Марокашни эгаллади. Унинг амакиваччаси Юсуф Тафшин Марокаш шаҳрига асос солиб, уни бутун муробийлар қироллигининг пойтахтига айлантирди. Шу ўринда Севильянинг сўнгги қироли ал-Мутамид йўл қўйган хатони эслатиб ўтиш жоиздир. У Альфонсо VI ни бошқа мусулмон давлатларига қарши ўзига иттифоқчи қилиб танлаб, рақибларидан Испанияни тортиб олган эди. Альфонсо VI эса мукофот тарзида ундан Севилья қироллигининг бир қисмини талаб қилди. Ал-Мутамид бунга рози бўлмаганидан кейин у қироликка ҳужум қилди. Ал-Мутамид ёрдам сўраб Юсуф ибн Тафшинга мурожаат этди. Юсуф катта қўшин тортиб келгач, ўзини Испания императори деб атай бошлаган Альфонсо VI 1086 йили мағлуб бўлди. Юсуф кетгандан кейин ҳам Севильяда ишлар изга тушавермади. Испаниядаги мусулмонларнинг оралиқ қироликлари ҳали ҳам ўзаро курашни давом эттираётган эдилар. Кўпгина машҳур кишилар доимийга Испанияга келиб, ундаги барча мусулмон қироликларини ўз раҳбарлиги остида бирлаштиришни Юсуфдан ўтиниб сўрадилар. Шу ўтинч дилини эритдими ёки ҳарбий бошлиқларида Испаниянинг юксак маданиятли шаҳарларида яшаш хоҳиши туғилдими, ҳарҳолда Юсуф 1090 йили келиб, бутун мусулмонлар Испаниясини ўз қарамоғига олди. Унга қарши жангга отланган ал-Мутамид ожизлик қилди. Мағлуб бўлгач, уни давлат жиноятчиси сифатида Марокашга бадарға қилдилар. Муробийлар энди Испаниянинг ярмига ва Ғарбий Африқонинг каттагина қисмига эгалик қила бошладилар. Суннийлар мазҳабига мансуб бўлган Юсуф Бағдоддаги аббосийлар халифалигини Исломнинг олий раҳнамоси деб эътироф этар эди.

Сўнгги муробийлар. — Сид (1040-1099 йиллар). Юсуфнинг ўғли Али эътиқодли мусулмон, шунингдек яхши ҳукмдор бўлиб етишди. Унинг даврида испан насронийлари — араб турмуш тарзини ўзларининг насронийча исмлари билан бир қаторда мусулмонча исмларни ҳам қабул қилган ва араб тилини биладиган музориблар араблар сифатида яшасалар-да, бошқа испанларга қўшилиб, мусулмонларга қарши кураш бошладилар. Улар мусулмонлар томонида жанг қилаётган музориб Дон Родриго Диазни буюк курашчи билиб, «Сид», яъни доҳий деб атадилар. Шундан кейин у мусулмонлардан юз ўгириб, Валенсия шаҳрини қўлга киритди ва насронийлар Испанияси учун олишувни давом эттирди. Бу шавкатли жангчи, туғма қуролбардор шу даражада тартиб ва олижаноблик билан савашардики, ҳатто рақиблари ҳам унга ҳурмат бажо келтирардилар. Вафотидан кейин испанлар унга «Кантар де Мио Сид», яъни «Доҳий ҳақида қўшиқ» деган достон бағишладилар.

Муваҳҳийлар (1145-1212 йиллар). 1130 йилгача ҳукм сурган улуғвор муробийлар давлати бора-бора инқирозга юз тутди. Ношуд ҳукмдорлар, ички жанжаллар, мусулмонларга қарши уюшган насронийларнинг кучли қаршилиги муробийларни ҳолдан тойдирди. Шимоли-ғарбий Африқода барбарларнинг бошқа бир ҳарбий бошлиғи пайдо бўлганда, ишлар аянчли аҳволда эди. У ўзларини муваҳҳийлар деб атаган сиполар диний жамоасига бошчилик қиларди. Жамоаси ишини яхши йўлга қўйган ибн Тумарт исмли бу раҳбарнинг истеъдодли лашкарбошиси Абдул Мўмин ҳам унга ҳамфикр эди. Муваҳҳийлар давлатига амалда асос солган ҳам шу Абдул Мўмин бўлди. У 1145 йилда сўнгги муробий ҳукмдорини мағлубиятга учратиб, Марокашнинг барча шаҳарларини эгаллади. Мамлакат пойтахти Марокаш шаҳри қамал қилиниб, қўлга киритилди. Сўнгра у Испанияга бориб, Андалусияни бўйсундирди. 1150 йилга келиб мусулмонлар Испаниянинг ярмидан тўлиқ қувиб чиқарилдилар. Шимолий-ғарбдаги кичик қисмини истисно қилганди, бу ярим оролни насронийлар ва мусулмонлар бўлиб олган эдилар. Ўша пайтда Андалусия номи берилган унинг ярмига мусулмонлар уч юз йил мобайнида ҳеч ҳам эгалик қилолмадилар. Абдул Мўмин энди ўз қарамоғидаги ерларни кенгайтиришга киришди. У 1152 йили Жазоирни, 1158 йили Тунисни ва 1160 йили Триполитанияни истило қилди. Муробийлар Ифриқиянинг Жазоирдан наридаги ерларини ҳеч қачон қўлга киритолмадилар. Мисрга чегарадош бўлган муваҳҳийлар аббосийлар халифалигини тан олмас эдилар. Мусулмонлар Испанияси шон-шуҳратининг тикланиши ҳам муваҳҳийларнинг хизмати бўлди.

Ал-Мансур (1184-1199 йиллар) ва унинг ворислари. Абдул Мўминнинг невараси Абу Юсуф Ёқуб муваҳҳийларнинг энг аълоси саналиб, ал-Мансур тахаллусини олди. Абу Юсуф шу қадар қудратли ҳокими мутлақ бўлиб чиқдики, ҳатто буюк Салоҳиддин ҳам салиб юришларига қарши урушда унинг ёрдамига таянди. Султон Салоҳиддинга мадад сифатида у 180 та кема юборди. Муваҳҳийлар ўз пойтахтларини Марокашдан Севильяга ўтказиб, шаҳарни ободонлаштириш ва безашга киришдилар. Абу Юсуф қурдирган «Жиралда» минораси ҳозиргача сақланиб қолган, бироқ унга ёндош масжид аллақачон йўқ бўлиб кетган. Юсуф Марокашда бунёд эттирган касалхона ўша даврда дунёдаги энг йирик тиббий марказ ҳисобланарди. Муваҳҳийлар Испаниянинг уйғониш давридаги кўпгина буюк файласуфлари ва тарихчилари таълимотларига ҳомийлик кўрсатдилар. Муваҳҳийларнинг сўнгги ҳокими Абу Юсуфнинг ўғли Муҳаммад ан-Носир 1212 йилда Тулуза яқинида Испаниядаги насроний қироликларининг кучли иттифоқидан мағлубиятга учради. Ан-Носир енгилганидан кейин Андалусия кичик-кичик қироликларга бўлиниб кетди. Уларнинг энг йириги Ғарнота (Гренада) 1492 йилгача, яъни бу вилоятнинг насронийлар авлодига мансуб сўнгги қироли таслим бўлиб, Испаниядан қувиб чиқарилгунга қадар гуркираб ривожланди. Ғарнотадаги Ал-Ҳумро обидаси носирийлар қўли билан қурилган. Ниҳоятда маданий ҳукмдорлар бўлган носирийлар 250 йилдаан кўпроқ муддат насронийларга қарши туриб келдилар. Энди эса Испаниянинг қарийб бешдан тўрт қисми насронийлар қўлига ўтган эди.

(Давоми бор).

● *Мактабгача тарбия муассасаларида*

ЎЗИ ҲАМ, ФИКРИ ҲАМ ГЎЗАЛ...

ЛАВҲА

Субҳидамнинг сарин еллари бошни силайди. Йўлда учраган таниш-билишлар лутф-саломи эса кўнгилни кўтаради. Дилдаги тугмачадек хижиллик — чигал ёзилиб кетади. «Одам одамнинг тафтини олади» дейишганида буюк ҳикмат бор. Уйдан, рўзғор ташвишларидан сиқилиб тарс ёрилай деган юрак ҳамнафас, дилкаш одамлар туфайли оромини топади. Тасалли, умид, қувонч қамрайди кўнгилни...

Гавҳархоним ҳар куни шу йўлдан юриб ишга боради. Оврупо аёллари сингари баланд бўйли, хушқомат. Ғоятда келишган файзли чеҳрасидан нур томиб туради. Унинг лаблари эндигина очилаётган нилуфар гулимисол кулгуга мойил. Хуллас, кўйингки, бир аёл сифатида мукаммал ва гўзал. Уни учратганимда дилимга шодмонлик ошно бўлганини туяман. Нафис ҳуснига ҳусн бағишлаб турган башанг либосига ҳавас билан боқаман. Гавҳар опа тимсолида улуғ рус ёзувчиси А. Чеховнинг «Ўзи ҳам, қалби ҳам, фикри ҳам, иши ҳам гўзал» деган дониш сўзлари намоёнини кўргандай бўламан.

Турмуш ташвишлари... Булардан боши ҳам бўлмаган, мағрур қадди дол бўлмаган инсонни учратиб бўлармикин? Бунақа одам топилмайди, йўқ.

Гавҳар опа маъюс кўринади. Хушсурат чеҳрасида ғамгин кўлкалар. Тўнғич ўғлининг томоғи оғриб қолибди. Иситмаси бор. Институтга ҳам боролмади. Умр йўлдоши ҳам давлат иши билан банд. Кичик ўғлининг мактабида эса ота-оналар мажлиси эмиш, бирров кириб ўтиши лозим. Тугалсиз ўйлар оғушида боғчага етиб келганини ҳам сезмай қолибди. Бу ерда ҳам беҳисоб ишлар, муаммолар... Уни ҳар куни тонгда ошпазлар кутиб олишади.. Негаки, мудира хонасига ўтадиган йўл ошхона ёнидан ўтади. Йўл-йўлакай ошпазга кўрсатма беради. Сўнг сокин иккинчи қаватга кўтарилади. Бу ерда уни услубиётчи кутиб олади. У тажрибали мутахассис, мудира иккиси бир-бирларини жуда яхши тушунишади. Ҳар бир ишни жўяли маслаҳатлашиб, биргаликда қилишади. «Кенгашли тўй тарқамас», дейдилар, шунинг учун ҳам боғчада тарбиявий ишлар намунали ташкил этилган.

Йўлингиз тушиб боғчага борсангиз, бу даргоҳдан кўнглингиз тўлиб қайтасиз. Дастлаб ҳовли эътиборингизни тортади. Боғча кун чиқиш тарафида, ёруғ жойда жойлашган. Бу яхши. Бино зах тортмайди. Ҳамиша ёруғ, шинам бўлиб туради. Болажонлар эса қуёш нуридан мазза қилиб баҳраманд бўладилар. Ёзлик айвонлар шинам, ораста. Болаларнинг севимли ўйин инвентарлари бири-биридан яхши. Бу ер «эртаклар дунёси»ни эслатади. Ажойиб ўйингоҳда беғуборлар қалбида не-не орзу-хаёллар кечмайди, дейсиз. Болаликнинг битмас-туганмас эртаклари, унутилмас, бетакрор хотиралари, инсон болалигининг ҳад-ҳудудсиз орзули лаҳзалари шу ерда кечади. Осмонга сакраб доира шаклидаги ҳовузга қайтиб тушаётган шаффоф, биллурий томчилар кўзни қамаштиради. Фаввора атрофи гулзор, барқ уриб очилиб ётган номозшомгул, атиргул ва райҳонлар муаттар бўйи димоқни ёргудек.

Мен таъриф-тавсиф этаётганим Тошкент шаҳридаги Гавҳар Азизова мудиралик қилаётган 506-боғчадир. Боғчани намунали тарбия масканини қилиш учун Гавҳар опа озмунча ҳаракат қилаётгани йўқ. Боғчани «Ташхимсельмаш» заводи оталиққа олган. Уларнинг меҳр-мурувватлари туфайли боғчага каттагина миқдорда моддий кўмак берилмоқда.

— Завод жамоасидан беҳад миннатдормиз. Шуниси яхшики, улар бизнинг ҳар бир муаммомизни бартараф этиб, моддий жиҳатдан қўллаб, рағбатлантириб келишаётир, — дейди мамнуният билан Гавҳар опа.

Яқинда боғчада немис тили гуруҳи ташкил этилганини эшитиб қолдим. Демак, тиниб-тинчимас Гавҳар опа яна бир савоб ишга қўл урибди. Боғчага келсам, бу ерда байрамона тантана шодиёнаси устидан чиқдим. Мусиқа зали чақмоқдек кийинган ўғил-қизлар билан гавжум эди. Ойнаванд, гулли эшикдан ичкарига назар ташладим. Чеҳрасидан армани эканлиги сезилиб турган, тундек қора кўзли, нозик аёл бармоқлари рояль клавишлари узра сокин бориб келар, у нотага қараб-қараб созни чалишга созлар эди. Саф тортиб турган бир тўп болакайлар киприк қоқмай унга термулиб турибди. Шўх ғарбча куй янгради. Куйга болакайлар жўр бўлишди. Улар немисча қўшиқ куйлашарди. Мен бу тилни мутлақо тушунмайман. Аммо дилбар куй сеҳри мафтун этиб қўйган, сел бўлиб қўшиқ тинглардим. Хаёлларимни Гавҳар опанинг тиниқ, жарангдор овози бузиб юборди.

— Келинг, синглим, хуш келибсиз?!

— Одамлар гапириб юрган немис гуруҳингиз шу бўлса керак?

— Ҳа, шу. Ҳозирча 25 нафар боламиз бор. Эҳтимол, кейинчалик гуруҳлар сонини кенгайтирармиз.

Гавҳар опанинг хонасига кирдик. Ўтирган икки немис аёлини мудира «Тошкентдаги немис жамоатчилик марказидан», деб таништирди. Унинг гапига қараганда, марказдан вакиллар келиб бу ерда немис гуруҳининг ташкилий ишларида қарашишар экан.

— Бу гуруҳни очишдан мақсад нима? — деб савол бердим.

— Немис жамоатчилик маркази раҳбари билан бир йиғинда суҳбатлашиб қолдик. Гапдан гап чиқиб боғчада немис гуруҳини очиш хусусига бориб тақалди. Асосий мақсад — Тошкентда яшаётган немис болаларини тўплаш ва уларга ўз она тилини, урф-одатларини сингдиришдан иборат. Қарасам, ният ёмон эмас. Тўғри-да, ҳар бир инсон ўз она тилини, ўзлигини билиши, севиши шарт. Ана шундагина инсоний баркамоллик, ғурур, қадриятлар шаклланади, — деб жавоб берди Гавҳар Азизова.

Тараддуднинг боиси бежиз эмас экан. Боғча жамоаси бир гуруҳ Германиядан келган меҳмонлар билан учрашувга ҳозирлик кўришаётган эди. Учрашув соат 12 га белгиланган. Мен ҳам меҳмонларни кутиб туришга қарор қилдим. Аммо, афсуски, улар айрим сабабларга кўра келишмади. Эртаси куни Гавҳар опага телефон қилсам, меҳмонлар келишганини, немис гуруҳига катта қизиқиш билдиришаётганини маълум қилди.

— Гуруҳингизга фақат немис болаларинигина қабул қиласизми?

— Ундай эмас. Менинг фикримча, гуруҳларни кўпайтириш керак. Бошқа миллат: ўзбек, тожик, рус болаларига ҳам бу тилни ўргатиб бориш зарар келтирмайди. Балки, бу иш замон талабига мос тушади. Ўзингизга маълумки, эртанги кунимизда авлодларимиз, болаларимиз жаҳон миқёсида фикр юритишлари, демак, жаҳон тилларидан бирини мукаммал билишлари лозим. Шундай экан, чет тилини боғча ёшидан ўргатиб боришга эътибор даркор. Албатта, бу ишларни бирданига қилиб бўлмайди. Аста-секин. Мусулмончилик ҳам аста-секин, дейишади-ку, ахир. Насиб бўлса, уриниб кўрамиз. Кўп яхши ниятларим бор. Боғчамизга ҳали кўп марта ёзгани келасиз, — деди Гавҳар опа жозибадор жилмайиб.

...Уни кўрсам ҳамиша кўнглим ёришиб кетади. Товусмисол солланиб юришлари ҳавасимни келтиради. Ўзи ҳам, сўзи ҳам, иши ҳам гўзал бу аёлга боқиб яшашдан завқ туяман, негаки, у ҳар бир табассумида суҳбатдошига қувонч улашиб, атрофга нур сочиб юради.

Шарофат ИСКАНДАР қизи.

СУРАТДА: Г. Азизова халқ таълими фахрийси Н. Я. Сучкова билан суҳбатда.

ЯНГИ БОҒЧА

Янгиер шаҳридаги 3-мавзеда замонавий қулайликларга эга бўлган 140 ўринли янги болалар боғчаси қурилиб, фойдаланишга топширилди.

Кичкинтойлар масканини муддатидан олдин ишга тушишида «Голодностепстрой» қурилиш-деҳқончилик ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли «Промгражданстрой» тресті бунёдкорларининг ҳиссаси катта бўлди.

Янгиерлик чўлқуварлар фарзандлари учун яратиб берилган бу қулайликдан ғоят миннатдор.

К. ОДИЛОВ.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕРАДИОКОМПАНИЯСИ

ШАРОФ РАШИДОВ ФОНДИ

Атоқли давлат ва жамоат арбоби, адиб Шароф Рашидов таваллудининг 75 йиллигига бағишлаб

ХАЛҚЛАР ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА

1992 йил 5 ноябрда

КАТТА ХАЙРИЯ КОНЦЕРТИ ЎТКАЗАДИ

Концертда севимли хонандалар ва сўз усталари:

Ортиқ ОТАЖОНОВ,
Олмахон ҲАЙИТОВА,
Аҳмаджон ШУКУРОВ,
Ғуломжон ЁҚУБОВ,
Ғиёс БОИТОЕВ,
Охунжон МАДАЛИЕВ,
Маҳмуджон АЗИМОВ,
Насиба АБДУЛЛАЕВА,
Муҳриддин ХОЛИҚОВ,
Ботир МУҲАММАДХЎЖАЕВ,
Обид, Собит АСОМОВ

ва бошқалар қатнашадилар.

Хайрия концерти ойнаи жаҳон орқали ёзиб олинади ва намойиш этилади.

Хайрия концертига ҳомийлар танланяпти.

Концертга қатнашиб, Шароф Рашидов фондига ҳисса қўшишни истаган ташкилотлар, корхоналар, биржалар, фирмалар ўз таклифлари ҳақида олдиндан хабар беришларини сўраймиз. Уларнинг коллектив бўлиб келишлари учун таклифномалар берилади. Коллектив буюртмалар биринчи навбатда қабул қилинади.

Телефонлар: 33-65-45; 33-20-36; 32-54-35.

НАСРИЙ МАСАЛЛАР

ТАНҚИД ВА МАҚТОВ

— Минбарда менга кун бермаяпсан-а? — деди Мақтов.

— Ахир ҳаддингдан ошиб, беҳудага бошлиққа лаганбардорлик қилавермагинда, — деди Танқид.

ЛУҒАТ ВА ҚИССА

— Сендаги баъзи сўзларнинг маъносини чақолмай хунобман, — дея эътироз билдирди Луғат Қиссага.

— Ҳаётдан орқада қолмаслик керак-да, — деди Қисса.

ЧАҚМОҚ ВА ОЙ

— Бир лаҳзада ҳамма ёқни чароғон қилиб юбораман-да, — деди Чақмоқ Ойга.

— Афсуски, ёруғингнинг ҳеч кимга нафи тегмайдида, — деди Ой.

МАСАЛ ВА ФЕЛЬЕТОН

— Намунча кўринмай кетдинг, оғайнижон? — деб сўради Масал Фельетондан.

— Катта-кичик муаллифларим баъзи мансабдорларнинг ўринсиз таъна ю дашномларидан юрак олдириб қўйишган-да, — деди Фельетон.

Турсунали ЖУМАНОВ,
Фарғона вилояти Фурқат районидаги И. Охунбобоев номли 16-ўрта мактабнинг она тили ва адабиёт ўқитувчиси.

Бош муҳаррир
Аҳмаджон ДОЛИМОВ.

Ўзбекистон Республикаси Фалсафа жамияти президиуми Ўзбекистон Республикаси Президенти аппарати масъул ходими, Ўзбекистон Фалсафа жамияти президиуми аъзоси Ю. Ш. Шодиматовга ўғли

Баҳодир ШОДИМАТОВнинг

бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Таъсис этувчилар: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси марказий қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Педагогика жамияти

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: *700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.*

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул секретарь — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 33-04-21, 52-35, нашриёт диспетчери — 32-78-94, нашриёт телефон станцияси навбатчиси — 33-90-50.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концернининг босмахонаси. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

№ Г-358. ИНДЕКС: 64595. Босишга топшириш вақти 20.00. Босишга топширилди 19.00 Тираж 44521.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12